

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Dominika Muschaliková

**Zobrazení práva v televizních pořadech na
příkladu série Soudkyně Barbara**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Katedra: Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 03. 06. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce, včetně poznámek pod čarou, má 132.355 znaků včetně mezer.

[Vlastnoruční podpis]

diplomant/diplomantka

V Praze, dne:

Poděkování

Děkuji JUDr. Mgr. Michalu Urbanovi, Ph.D.za pomoc při vedení diplomové práce. Mé poděkování patří též tvůrcům Soudkyně Barbary za pomoc při získávání údajů pro výzkumnou část práce, zejména autorovi formátu a režisérovi Branislavu Mišíkovi, scénáristovi a dramaturgovi Šimonu Pečenkovi a hercům Jaroslavu Mendelovi a Janu Fišarovi.

Obsah

Úvod.....	5
1. Vztah práva a filmové a seriálové tvorby.....	7
2. Prezentace práva v českém televizním vysílání	10
2.1. Zahraniční pořady v českém vysílání.....	11
3. Soudkyně Barbara	13
3.1. Vztah k realitě	15
3.2. Stylizace pořadu	20
3.3. Námět	30
3.4. Postavy	36
3.5. Porovnání Soudkyně Barbara s jinými pořady	40
3.6. Etické otázky pořadu Soudkyně Barbara	44
4. Doporučení pro budoucí pořady.....	52
Závěr	56
Zdroje	58

Úvod

Náš názor a naše vnímání práva a právního systému utváří již od našeho dětství nejenom odborná literatura, internetové zdroje, ale také seriálová a filmová tvorba. Trend vizuálních vjemů je v tomto směru totožný, jako v jiných oblastech. Filmy a televizní pořady s právní tematikou se významně podílí na tvorbě názoru diváků na to, jak právo funguje a co je náplní práce právníků, soudců a státních zastupitelů. Někteří autoři¹ dokonce tvrdí, že většina populace získá nejvíce informací o právu právě z konzumování popkultury s právní tematikou.

I méně odborné pořady, jako například Soudkyně Barbara, Soudce Alexandr nebo slovenská verze Súdna sieň mají své diváky, kteří jsou pořady formováni. Série Soudkyně Barbara měla v časech největší oblíbenosti sledovanost přes půl milionu² diváků při každém dílu. Ačkoliv sledovanost postupně, jako u většiny pořadů, klesala³ až k současným zhruba sto tisícům pravidelných diváků, je úspěch pořadu nepopíratelný, a to i pokud se odborná veřejnost s jeho ztvárněním soudního prostředí neztotožňuje.

To, že tyto seriály, které v divácích vyvolávají pocit, že vyobrazují každodenní realitu, mohou deformovat veřejný názor, zdůraznil také současný veřejný ochránce práv, JUDr. Stanislav Křeček. Ten komentoval⁴ pořad Policie v akci, který je vysílán na televizi Prima. Stejně jako Soudkyně Barbara vyvolává zdání, že ukazuje divákům skutečnost, případně jí reálně napodobuje. Stanislav Křeček uvedl, že:

„Pořad je prezentován jako záznam každodenní práce skutečných policistů, odkazuje se na platné právní předpisy, přitom reální policisté v něm jednají v rozporu se zákonem. Nemyslím si, že by toto bylo v zájmu policie, ale především rozhodně není v zájmu veřejnosti získat dojem, že zobrazované zásahy jsou legální, že takto policisté postupují,

¹ Asimow, Micheal a Mader, Shannon. 2013. Law and Popular Culture: A Course Book. 2nd. New York : Peter Lang Publishing Inc., 2013. strana 8 ISBN: 978-1433113246.

² Dle rozhovoru se scénáristou Soudkyně Barbara, Šimonem Pečenkou ze dne 4. února 2021 v Praze

³ Barrandov Televizní Studio, a.s. 2015. Novinky. TV Barrandov. [Online] 3. srpen 2015. [Citace: 21. únor 2021.] https://www.barrandov.tv/rubriky/novinky/tv-barrandov-kino-barrandov-a-barrandov-plus-lamou-rekordy-sledovanosti_1426.html.

⁴ Kancelář veřejného ochránce práv. 2021. Tisková zpráva. www.ochrance.cz. [Online] 3. únor 2021. [Citace: 21. únor 2021.] <https://www.ochrance.cz/aktualne/tv-porad-o-skutecne-praci-policie-by-nemel-ukazovat-policisty-porusujici-zakony/#>

taková oprávnění mají. Běžný občan nevnímá pořad jako hraný seriál, sleduje výkon služebních povinností policistů.“⁵

Dále se veřejný ochránce práv vyjádřil, že cituji: „*chápe, že policie nemůže zasahovat do vysílání soukromé televizní společnosti, přesto je však přesvědčen, že by neměl zůstat bez povšimnutí způsob, jakým je činnost policie veřejnosti představována.“⁶*

Otázkou je, zda si tento svůj vliv uvědomují i tvůrci takových pořadů. Je jejich jediným cílem sledovanost, a tedy vyšší cena reklamního času, třeba i na úkor reálného ztvárnění skutečnosti, nebo mají také jiné motivy? Nakolik je pro ně důležitá reálnost, edukace a etické otázky? Mají tvůrci sebereflexi ve smyslu etického a skutečného vykreslení stavu věci? Používají konzultace s odborníky, respektují současný právní systém a jeho skutečné fungování, například formu vystupování před soudem? A jsou v jejich ztvárnění zachyceny etické principy fungování soudů, ale i fungování právníků?

Když budeme vycházet z předpokladu, že existuje zájem odborné veřejnosti (právníků i soudců), filmařů, ale také široké veřejnosti na tom, aby existoval pořad z právního prostředí, se kterým by všechny tři strany byly spokojené, tedy byl by sledovaný diváky, vytvářel zisk pro filmaře a přinášel určité uspokojení odborníkům, pak zůstává otázkou, jak takový pořad co nejlépe natočit. Jaké aspekty je potřeba pohlídat, aby bylo výše uvedené splněno? Na co dbát a jak a kam posunout současnou produkci, aby lépe uspokojila všechny tři strany? Tato diplomová práce se pokusí najít odpovědi na tyto otázky.⁷

⁵ Kancelář veřejného ochránce práv. 2021. Tisková zpráva. *ochrance.cz*. [Online] 3. únor 2021. [Citace: 21. únor 2021.] <https://www.ochrance.cz/aktualne/tv-porad-o-skutecne-praci-police-by-nemel-ukazovat-police-porusujici-zakony/#>

⁶ Taktéž tisková zpráva Kanceláře veřejného ochránce práv

⁷ Tento výstup vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu č. 260 495/ 2020

1. Vztah práva a filmové a seriálové tvorby

Seriály z prostředí soudních síní na jedné straně prezentují to, jak veřejnost toto prostřední vnímá, respektive jak si tvůrci pořadu myslí, že to lidé vnímají. Na druhé straně právě tyto pořady pak představy a domněnky veřejnosti o fungování právního systému utvářejí, doplňují, upevňují a formují. Teorií, jak média reflektují společnost, se zabýval také Lee Lovinger⁸. Ten uvádí, že média jsou zrcadlem společnosti, které odráží její normy a hodnoty.

Lovingerova teorie může být v seriálové a dramaturgické tvorbě pořadů z právní oblasti demonstrována například tím, že tyto pořady prezentují dominantní ideologické základy společnosti, kterými jsou například kapitalismus, genderové role a další obecně uznávané stereotypy. Konkrétním příkladem často používaného stereotypu v právních, ale i jiných pořadech je zobrazení rozvodového řízení úspěšného muže, často podnikatele, pro jeho nevěru s osobní asistentkou, tedy ženou s nižším postavením, společností vnímanou jako „zlatokopkou“.

Do tvorby pořadů však významným způsobem zasahují další faktory⁹, jako jsou zejména ekonomický přínos pro tvůrce, další případný ekonomický potenciál pořadu, komerční zájmy dalších společností, ale současně také například osobní přesvědčení angažovaných osob, které se na tvorbě podílejí. Tyto faktory mohou mít značný vliv na přesné vyobrazení dané problematiky a často ji podstatně zkreslují pro zajištění jiných zájmů. Z těchto důvodů nemohou být vyobrazené situace přesnými odrazy skutečnosti.

Dalším důležitým efektem filmové a seriálové tvorby s právní tematikou je pak formování názorů společnosti a její vnímání této oblasti.¹⁰ Tyto filmy, pořady i televizní seriály umožňují laické veřejnosti nahlédnout, jak funguje práce odborných pracovníků, jako například policistů, detektivů, soudců, státních zástupců, právníků a advokátů. Společnost díky tomu získává vhled do fungování práva a jemu přidružených oblastí (například policie, patologie, apod.). Producenti mají zájem napodobit obraz skutečnosti ve svém osobitém uměleckém ztvárnění, a to v důsledku formuje společnost, která pak upravuje svůj život s cílem napodobit takové pořady. Dochází tak k celospolečenským

⁸ Loevinger, Lee. 1969. THE AMBIGUOUS MIRROR: The Reflective-Projective Theory of Broadcasting and Mass Communications. ETC: A Review of General Semantics. 1969, Sv. 26, 3.

⁹ Boyd, Andrew. 2001. Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News (Media Manuals). Boston : Focal Press, 2001. 978-0750617604.

¹⁰ Ohiagu, Obiageli a Okorie, Victor. 2014. SOCIAL MEDIA: SHAPING AND TRANSMITTING POPULAR CULTURE. Covenant Journal of Communication. 2. 2014, Sv. 2, 1

změnám například ve způsobu vyjadřování, oblékání, v principech a etických hodnotách, atd.¹¹ Diváci mají možnost film nebo pořad pasivně konzumovat a přebírat názory v něm uvedené. Nebo mohou o jeho obsahu aktivně přemýšlet a tím si formují vlastní názory. V obou těchto případech je však divák svojí konzumací filmové a televizní tvorby s právní tematikou formován.¹²

V neposlední řadě pak televizní a filmová produkce, se zaměřením na právo, také upozorňuje na problémy v současné legislativě (například použití zbraní apod.) a v důsledku může inspirovat vznik nové legislativy nebo úpravy té stávající (například tlak veřejnosti na omezení držení zbraní).¹³ Zfilmováním nebo ztvárněním určitého případu v televizi nebo filmu dochází k upozornění společnosti na určitou problematiku a k vyzdvižení kontroverzní legislativy nebo postupů, které jsou doposud všeobecně užívané. Avšak když jsou prezentované na plátně nebo na obrazovce, je jejich nedostatečnost nebo dokonce škodlivost výrazně zviditelněna. Popularita takového filmu, nebo pořadu může změnit veřejné mínění natolik, že dojde k tlaku na změnu platné legislativy.

Existují také teorie¹⁴, které deklarují, že filmy z právního a kriminálního prostředí mají tendenci desenzibilizovat společnost. Prezentací násilí, střelby, ponižování a dalšího utrpení filmových postav, se tyto skutečnosti normalizují pro širokou veřejnost. Můžeme sledovat růst jakési apatie společnosti vůči takto zobrazovaným problémům. Společensky je vnímáno jako přijatelné použití násilí při výkonu práce policisty, pokud je jeho cílem všeobecné dobro. Policisté, kteří překračují meze svých pravomocí nebo jednájí agresivně ve snaze někoho zachránit jsou společností stavěni na roveň seriálových nebo filmových policistů, kteří se takto chovají v oblíbených pořadech. Seriály, zobrazující takový výslech obviněného nebo zadrženého, který překračuje etické standardy práce policie a zákonné předpisy a normy pak předávají divákům nejen sdělení, že se to tak běžně dělá, ale také indikují, že je takové jednání akceptovatelné a v souladu se zákonem.

¹¹ Clooney, Nick. 2002. *The Movies that Changed Us, Reflections on the Screen*. New York : Atria Books, 2002. 9780743410434

¹² Miles, Herbert J. 2013. *Movies and Morals*. Londýn : Literary Licensing, LLC, 2013. 9781494011079

¹³ Kühne, Rinaldo. 2012. *Media-Induced Affects and Opinion Formation: How Related*. LIVING REVIEWS IN DEMOCRACY. 2012, Sv. duben.

¹⁴ Nonprofit advocacy organization Color of Change. 2020. *Report Normalising injustice: The dangerous misrepresentations that define television scripted crime genre*. <https://hollywood.colorofchange.org/>. [Online] 1. únor 2020. [Citace: 22. únor 2021.] https://hollywood.colorofchange.org/wp-content/uploads/2020/02/Normalizing-Injustice_Complete-Report-2.pdf?bcsi_scan_e7fa27cfadaee04f=0&bcsi_scan_filename=Normalizing-Injustice_Complete-Report-2.pdf.

Televizní seriály jsou tvorbou s dlouhodobějším, a tedy intenzivnějším působením na diváky. Jejich účinnost v dopadu na širokou veřejnost je daná i tím, že opakovaným sledováním dochází u diváků ke ztotožnění se diváka s jeho oblíbenou, pravidelně prezentovanou postavou.¹⁵ Vznikají fankluby, komunitní skupiny na sociálních sítích apod. Diváky tak mohou televizní seriály významněji inspirovat nejen k celospolečenským změnám, ale také ke změnám na individuální úrovni. Jedinci, kteří se v televizi poučí o řešení nějakého problému, který se jich týká, se mohou začít domáhat takového postupu i pro sebe, bez ohledu na to, jak reálné a vhodné to pro jejich situaci skutečně je. Problém může nastat, když je takový divák konfrontován s realitou. Například, když v zahraničním seriálu bylo prezentováno takové řešení situace, které ale v domovské zemi diváka není pro daný případ přípustné.

Celosvětovou konzumací filmů a televizních seriálů napříč státy a kontinenty dochází k formování globální komunity, složené z lidí – diváků z různého kulturního prostředí, avšak nahlížejících na obdobné hodnoty stejně a sdílejících podobné zájmy a přesvědčení. Díky televizním seriálům a filmům z právního prostředí a jejich vlivu na diváky dochází k určitému stupni unifikace právních názorů a smýšlení¹⁶ širší veřejnosti.

¹⁵ Clooney, Nick. 2002. *The Movies that Changed Us, Reflections on the Screen*. New York : Atria Books, 2002. 9780743410434

¹⁶ Ryan, Charlotte. 1991. *Prime time activism : media strategies for grassroots organizing*. Boston : South End Press, 1991. str. 14-28 ISBN: 0-89608-402-7.

2. Prezentace práva v českém televizním vysílání

Televizní program českých televizních stanic nabízí ke sledování pořady s právní tematikou prakticky každý den¹⁷. Tyto pořady lze rozdělit do několika skupin¹⁸. V první řadě se jedná o takové pořady, které se odehrávají v soudních místnostech. Mezi ně patří například seriály Soudkyně Barbara a Soudce Alexandr, které jsou vysílány na stanici Barrandov. Dříve se sem řadil například také seriál Soudce A.K. vysílaný ve veřejnoprávní České televizi. Spadají sem rovněž filmy, ve kterých se objevují přímo záběry ze soudních síní. Přestože v nich nejsou úplně všechny scény přímo z prostředí soudní síně, hlavní děj je zaměřen na projednávání konkrétního soudního případu. Jako příklady lze uvést filmy Ďáblův advokát nebo Dokažte mi vinu.

Druhou skupinou jsou svým zaměřením spíše kriminální pořady zabývající se právem a spravedlností, z pohledu spáchaného činu, jako například Policie v akci. Zařadit sem můžeme také různé detektivní seriály jako například českou Policii Modrava, nebo americký seriál Zákon a pořádek: Útvar pro zvláštní oběti, Mentalita a tak dále.

Specifickou oblastí tvorby s právní tematikou jsou publicistické pořady, které se cíleně věnují skutečným právním kauzám a jejich obsah je zpravidla doplněn o vyjádření odborníků k danému tématu. V nich často vystupují jako přímí účastníci, nebo jako odborní konzultanti skuteční soudci, právníci, advokáti apod. Takové pořady mají ambice přinést širší veřejnosti skutečně praktické rady a odborné komentáře k dané problematice. Například v České televizi se pravidelně objevuje pořad Černé ovce, nebo Reportéři ČT.

Poslední skupinou jsou dokumentární filmy, které však mohou být doplněny o dramatické scény nebo se v nich objevují hrané sekvence důležité pro daný případ. Tyto pořady zobrazují právo platné v minulosti nebo v určitých regionech světa a často jsou kombinované s politickými tématy. Tyto pořady se objevují obvykle na stanicích ČT2 nebo Prima zoom, které takovým dokumentům a pořadům věnují svůj prostor. Konkrétními příklady jsou Zapomenutá nukleární válka, Watergate a podobně.

¹⁷ Například z 13.-19. dubna. 2020, dostupné na: ISSA CZECH. 2020. Můj TV program. <https://mujtvprogram.cz/>. [Online] 14. duben 2020. [Citace: 2021. květen 1.] https://mujtvprogram.cz/#page_TvProgramTimeLine.

¹⁸ Dělení podle: Machura, Stefan a Ulbrich, Stefan. 2002. Recht im Film . Bochum : Ruhr-Universität Bochum, Lehrstuhl für Rechtssoziologie und Rechtsphilosophie, 2002. Str. 3-18 ISBN: 978-3789079627

2.1. Zahraniční pořady v českém vysílání

Své významné místo, co do množství, zauímají v českém televizním programu pořady z právního prostředí, které zobrazují anglosaské právo. Jde zejména o americké televizní seriály. Příčin, proč se v programové nabídce českých televizních stanic tak hojně objevují tyto zahraniční pořady je hned několik. Americká filmová a seriálová produkce se obecně těší celosvětové oblibě bez ohledu na téma pořadu. Snadno tedy najdeme i v nabídce českých televizních stanic takové americké pořady, které zachycují americký právní systém, jeho prezentaci a nebo jeho fungování. Právě postupy anglosaského práva vyznívají v dramatické tvorbě výrazně akčněji a divácky poutavěji, než realita právní a soudní praxe kontinentálního práva.¹⁹ I proto jsou zařazeny do programové nabídky českých televizních stanic, neboť přináší vyšší sledovanost.

Vhodnost pro zařazení určité skutečnosti ke zpracování, mimo jiné ve filmové a seriálové tvorbě, předurčuje takzvaný news faktor²⁰. A právě systém anglosaského práva se vyznačuje vyšší možnou mírou vzniku některých těchto faktorů. Průběh soudního řízení v anglosaském právu má rozhodně blíže ke vzniku konfliktu, vyhoceného dialogu, emotivního projevu ve srovnání s průběhem soudního řízení v právu kontinentálním. Přičemž právě konflikt je jedním z oněch news faktorů, protože vede k větší dramatickosti. Konflikt a drama jsou prezentovány v amerických seriálech například klasickým bojem mezi dobrem a zlem, spory mezi obhájci a státními zástupci. Český právní systém tak intenzivní konflikt nevyvolává kvůli základním právním zásadám kontinentálního trestního procesu. Jednou z těchto zásad je zásada vyhledávací, podle které se orgány činné v trestním řízení snaží zjistit všechny skutečnosti nezbytné k nalezení pravdy, tedy i ty, které svědčí pachateli²¹. Není zde tolik vyžadována zvýšená aktivita obžalovaného. Procesní strany v řízení před soudem se sice ve větší či menší míře podílejí na navrhování, potažmo provádění důkazů, soud je však ex offio povinen v případě potřeby dokazování doplnit. Naproti tomu v anglosaském právu je silná zásada projednací

¹⁹ Brettel, Hauke, Rienhoff, Jannik a Rau, Matthias. 2016. Strafrecht in Film und Fernsehen. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2016. str. 52-60 ISBN: 9783658124922.

²⁰ Galtung, J. a Ruge, M. 1965. The Structure of Foreign News, Journal of Peace Research. 2, 1965 Str. 64-90

²¹ Luxová Lucie. 2015. Hlavní zásady dokazování v trestním řízení. epravo.cz. [Online] 11. únor 2015. [Citace: 23. únor 2021.] <https://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-rizeni-95913.html>. ID: 95913.

neboť soud (případně porota) rozhoduje pouze na podkladě důkazů provedených stranami v soudním přelíčení, přičemž soud není oprávněn dokazování doplnit.²²

Konflikt je v americkém právu navíc také umožněn povahou a rolí jednotlivých účastníků. Úloha amerických soudců je především organizační povahy, jejich role je tedy slabší než v kontinentálním právu a pozice státních zástupců je tedy výrazně silnější a má větší prostor. Navíc jsou funkce soudců a státních zástupců v Americe často volené a některé soudní procesy tak mohou mít silně politický podtext, který se stává oblíbeným námětem pro filmové a seriálové zpracování, což je v českém právu zcela vyloučené.

Dalším faktorem, který může přidat napětí do tvorby filmu nebo seriálu, je bezprostřední ohrožení života obžalovaného, které přináší hrozba trestu smrti. Umožňuje to nejenom silnější emoce u postavy obviněného, ale také u jeho obhájců, kteří o to intenzivněji pracují na jeho obhajobě. Motiv záchrany života před hrozícím trestem smrti se objevuje často především v amerických filmech a opět je to dáno rozdílností anglosaského práva a kontinentálního práva.

Podstatná je bezesporu také míra neočekávatelnosti, kde výjimečné a překvapivé závěry jsou pro diváky zajímavější. To, jak případ dopadne, závisí v amerických pořadech více na tom, jak se k průběhu řízení postaví porota, zatímco v kontinentálním právu jde o hledání určité objektivní pravdy²³.

Stejně významnou roli hraje i další news faktor, ve kterém mají opět anglosaské právní pořady navrch. Je jím míra personalizace, a především lidský faktor, který ovlivňuje okolí, například ve vztahu k porotě, ovlivněné úspěšným a šarmantním obhájcem, náležitě připraveným klientem atd. Do jisté míry je tedy průběh soudního procesu v anglosaském právu pro diváka zdánlivě jednoznačný a přehledný. Je mu prezentován jako pochopitelnější, protože divák vnímá pojetí soudního procesu jako přestavení pro porotu. A může tak pro něj být jednodušší se orientovat v pozicích a rolích jednotlivých postav a získat tak přehled, co se v seriálu nebo filmu odehrává²⁴.

²² Kandová, Katarína. 2017. POJEM PRAVDY (NEJEN) V TRESTNÍM ŘÍZENÍ A A NĚKTERÉ SOUVISEJÍCÍ INSTITUTY. PRÁVNÍK. 10, 2017, 842–857. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2017/10/2.Kandov%C3%A1_10_2017.pdf

²³ Dellwing, Michael. 2017. Kult(ur)serien: Produktion, Inhalt und Publikum im looking-glass television. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2017. Str. 155, ISBN: 978-3-658-13184-5.

²⁴ Brettel, Hauke, Rienhoff, Jannik a Rau, Matthias. 2016. Strafrecht in Film und Fernsehen. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2016. str. 52-60 ISBN: 9783658124922

3. Soudkyně Barbara

Ačkoliv je z televizního programu patrná jasná převaha policejních a kriminálních pořadů nad pořady ze soudního prostředí, i na českých televizních stanicích se takto zaměřené pořady objevují²⁵. Pro účely této diplomové práce, která je psána v rámci studia českého práva považuji za vhodné podrobit bližší analýze takový pořad, který zobrazuje české právní prostředí a nikoliv zahraniční.

Mezi diváky jednoznačně nejoblíbenějším je pořad ze soudního prostředí Soudkyně Barbara na stanici Barrandov. Jeho sledovanost²⁶ je vyšší, než například sledovanost pořadu české televize Soudce A.K. nebo dalšího pořadu na televizi Barrandov: Soudce Alexandr. Proto jsem zvolila právě reality – TV pořad Soudkyně Barbara pro další zkoumání.

V sérii Soudkyně Barbara na sebe jednotlivé díly dějově nenavazují. V každém díle se řeší samostatný případ, který je vždy rozhodnut a do dalších dílů děj předchozích případů nezasahuje. Klíčovou postavou je zde autoritativní osoba soudkyně, která na konci situaci srovná, vysvětlí a odůvodní. Vyobrazení soudkyně jako ženy reflektuje současný trend českého soudnictví, kdy dochází k růstu počtu soudkyň.²⁷

Z hlediska zařazení se pořady vysílané v televizi obvykle dělí do dvou kategorií – televizní seriály a televizní filmy. Ačkoliv toto rozdělení není špatně, lze pořady dělit ještě detailněji na pět podskupin, které lépe vystihují jejich časovou ohraničenost a ukončenost jednotlivých narativů. Těmito pěti skupinami pořadů jsou izolovaný pořad, minisérie, antologie, série a seriál.²⁸

Z povahy pořadu Soudkyně Barbara vyplývá, že jej lze zařadit mezi takzvané série. Série jsou typické tím, že se objevuje individuální hlavní hrdina – v tomto případě soudkyně Barbara a malý kolektiv stabilně přítomných advokátů, kteří se psychologicky

²⁵ Například dle televizního programu z 13.-19.dubna. 2020, dostupné na: ISSA CZECH. 2020. Můj TV program. <https://mujtvprogram.cz/>. [Online] 14. duben 2020. [Citace: 2021. květen 1.] https://mujtvprogram.cz/#page_TvProgramTimeLine.

²⁶ Barrandov Televizní Studio, a.s. 2015. Novinky. TV Barrandov. [Online] 3. srpen 2015. [Citace: 21. únor 2021.] https://www.barrandov.tv/rubriky/novinky/tv-barrandov-kino-barrandov-a-barrandov-plus-lamou-rekordy-sledovanosti_1426.html.

²⁷ Ministerstvo spravedlnosti. 2020. České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. justice.cz. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.] https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc.

²⁸ Dělení dle: Korda, Jakub. 2014. Úvod do studia televize 1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. str. 32, ISBN: 978-80-244-4212-9.

neproměňují. Pro každou epizodu je unikátní narativní hádanka (v tomto pořadu projednávaná žaloba) a na konci každého dílu je klimax. Série se dále mohou dělit na prototypy sérií, v závislosti na tom, jak moc jsou jednotlivé epizody série propojené, tedy jestli kromě narativu jednotlivých dílů je ještě jeden vyšší narativ, který propojuje jednotlivé díly k sobě.²⁹

První prototyp série³⁰ je charakteristický tím, že jednotlivé díly jsou zcela oddělitelné jeden od druhého. Kromě opakujících se hlavních hrdinů a stejného způsobu natáčení, jednotlivé díly nezapojuje žádný vyšší narativ. Sem se právě řadí Soudkyně Barbara. Jiný prototyp by byla například série České televize Život a dílo soudce A.K., kde seriál kromě jednotlivých případů, které soudce řeší, zobrazuje také osobní život soudce, který se neustále posouvá a v této dějové lince na sebe díly navazují. Jednotlivé soudní případy jsou u Soudce A.K. většinou na konci každého dílu uzavřeny stejně jako u Soudkyně Barbary. Lze tedy shrnout, že Soudkyně Barbara je televizní pořad, konkrétněji série prvního prototypu. Dle jiných autorů³¹ by bylo správné i označení seriál.

Pořad je vysílán na soukromoprávní televizi. Podobné formáty ze soudního prostředí byly vysílány v zahraničí také ve veřejnoprávní televizi. Rozdíl byl v tom, že v případě vysílání ve veřejnoprávní televizi byl pořad doplněn o rozhovor s účastníky řízení a o rozhovor s právníkem, který prezentovaný případ odborně zhodnotil. Avšak v pořadu Soudkyně Barbara není žádné konkrétní vyjádření skutečného odborného poradce, právníka apod. Komentář u pořadu se věnuje charakteru postav, ale v žádném případě nemá ambice poskytovat divákům odborné informace v dané právní oblasti.

Vysoká obliba těchto formátů u producentů u nás i v zahraničí je úzce spojena s jejich levnou produkcí a masovým zájmem diváků.³² Na začátku popularity těchto pořadů v zahraničí hráli roli soudce skuteční soudci, kteří měli zájem informovat o právu širokou veřejnost. Příkladem je seriál Judge Judy vysílaný ve Spojených státech Amerických. Čím vyšší tlak byl vytvářen na růst sledovanosti, tím více přibývaly právní nesrovnalosti, způsobené snahou o zvýšení dramatičnosti. Právní profesionálové se poté od těchto

²⁹ Korda, Jakub. 2014. Úvod do studia televize 1. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. str. 35-37, ISBN: 978-80-244-4212-9.

³⁰ Dělení prototypů podle Ndalianis, Angela. 2005. Television and the Neo-Baroque. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2005. str. 10-19.

³¹ Dočekalová, Markéta. 2009. Tvůrčí psaní 3. Praha : Grada Publishing a.s., 2009. 9788024791128.

³² Bachem, Christian. 1995. Fernsehen in den USA -Neuere Entwicklungen von Fernsehmarkt und Fernsehwerbung. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1995. 9783531127392.

formátů distancovali.³³ V české verzi pořadu nikdy skuteční soudci ani právníci nevystupovali. Ani soudkyně Barbara ani ostatní herci nemají právní vzdělání. Zatímco samotná soudkyně a advokáti jsou profesionální herci, tak ostatní účastníci jsou amatéři z řad široké veřejnosti. Právní přesnost pořadu by tedy představovala další náklady (mj. na odborné konzultanty), které produkce, , není ochotná investovat.

Pořad Soudkyně Barbara se zabývá různými oblastmi soukromého práva. Účastníci jsou z různých socioekonomických prostředí. Divák má možnost nahlédnout do života širokého spektra sociálních skupin, což mu pořad umožňuje nejenom zvolenými zápletkami vyobrazených případů, ale i díky kostýmům a vyjadřování účastníků. Nezřídka jsou zde prezentováni, jako hlavní zdroj problému, členové vyšších příjmových tříd. Výběr některých témat však v seriálu chybí. Neobjevují se například případy se zastoupením kulturních menšin, zabývající se ochranou životního prostředí, spory s přeshraničním prvkem a další. I to je pro pořady tohoto žánru typické: snaží se obsáhnout témata, která osloví dostatečně širokou veřejnost, zároveň však nesmí být příliš kontroverzní nebo intelektuálně náročná, aby neodradila větší množství diváků.

3.1. Vztah k realitě

V první řadě je potřeba si přiznat, že i kdyby se do skutečné soudní síně daly kamery a zde projednaný proces se natočil a následně vysílal jedna ku jedné, diváky by daný pořad dlouhodobě nebavil.³⁴ Toto je způsobené několika faktory. Jedním z nich je, že soudní řízení jsou často otázkou několika jednání, která probíhají řádově několik týdnů až měsíců³⁵. Dále je také velmi pravděpodobné, že by se divák špatně orientoval, ať z důvodu nedostatku právního vzdělání, nebo z nedostatku znalostí kontextu, který, na rozdíl od seriálu, ve skutečném řízení publiku nikdo nevysvětlí. Je tedy zřejmé, že vysílat reálnou skutečnost není možné. Vzniká tak otázka, jak soudní řízení přetřansformovat do televizní podoby. Jak tuto otázku vyřešili tvůrci série Soudkyně Barbara se podařilo zjistit také díky rozhovorům s tvůrci pořad.

V rámci diplomové práce byla snaha důležité udělat rozhovor především s autorem formátu a režisérem panem Bronislavem Mišíkem, s alespoň jedním scénáristou a

³³ Felix, Rebecca. 2020. Judge Judy. Minneapolis, Minnesota : Checkerboard Library, an imprint of Abdo Publishing, 2020. 9781532173837.

³⁴ Mišík, Brano, autor formátu Súdna sieň a Soudkyně Barbara [ústní sdělení]. Praha, 7.2.2021.

³⁵ Ministerstvo spravedlnosti. 2020. České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. justice.cz. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.]

dramaturgem, což splnil rozhovor s panem Šimonem Pečenkou. Důležité byl také rozhovor s představitelem soudce, který má v rámci improvizace velký vliv na usměrňování děje, což pokryl rozhovor s představitelem Soudce Alexandra Janem Fišarem a také s představitelem soudce v pořadu Súdňá sieň Jaroslavem Mendelem. Jaroslav Mendel hrál v Soudkyni Barbaře roli advokáta, práce obsahuje i podněty z tohoto úhlu pohledu. Z dalších významných lidí, kteří se na seriálu podíleli, chybí rozhovor pouze s právní poradkyní, který nebylo možné získat. Ačkoliv byly k dispozici další kontakty, především na ostatní herce, od dalších rozhovorů bylo z důvodu nadbytečnosti upuštěno.

Dle tvůrců je cílem, cituji: "*stlačit případ, jehož projednávání někdy zabere celé měsíce, do 45 minut tak, aby se podařilo zachovat pointu. Zároveň by pořad neměl být pouze o zábavě, ale měl by mít i edukativní hodnotu, která pro tvůrce představuje určitou nadstavbu*".³⁶ Dle autora formátu a režiséra pořadu Soudkyně Barbara, Brano Mišíka, toho lze dosáhnout v rámci profese dramatickou manipulací, která spočívá v tom, že cituji: "*se extrakt soudního řízení vloží do scénáře a prostřednictvím stylizace jsou vloženy emoce a napětí, které přitáhnou pozornost*".³⁷ Autentičnost pořadu potom, dle režiséra, dodají konzultace s profesionály. Z citace je tedy patrné, že si režisér cení toho, když pořad alespoň trochu publikum o některých skutečnostech poučí asoučasně zdůrazňuje významnou úlohu právních poradců.

Základem je, aby byl seriál úspěšný, tedy dlouhodobě vysílaný, což je možné pouze pokud ho bude sledovat dostatečný počet diváků. V televizním prostředí platí, že program má zhruba tři vteřiny, aby diváka zaujal, jinak divák přepíná³⁸. Pokud by diváky seriál nebavil a nikdo by ho nesledoval, pak by nezáleželo na tom, jak moc edukativní by byl, protože by poučení nebylo nikomu předáno. Čím více je sledujících, tím víc lidí se poučí a tím větší je šance, že seriál skutečně někomu pomůže. Příkladem obzvláště úspěšného poučení diváků je díl, ve kterém se tvůrci zabývali výživným na dítě, které žalovala matka, která ještě nebyla rozvedená. Ačkoliv byl díl plný nepřesností, sledovalo ho mnoho lidí a měl velmi pozitivní dopad. Spousta divaček byla v podobné situaci jako žalující strana, ale nevěděly, že se mohou výživného domáhat ještě před rozvodem

³⁶ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 6.2.2021

³⁷ Mišík, Brano, autor formátu Súdňá sieň a Soudkyně Barbara [ústní rozhovor]. Praha, 7.2.2021

³⁸ Shaw, Austin a Shaw, Danielle. 2020. Design for motion : fundamentals and techniques of motion design. New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. 9780429841217.

manželství. V souvislosti s tímto dílem přišlo do studia mnoho děkovných dopisů a díl měl velké ohlasy.³⁹

Proto abychom zjistili, co dělá pořad tak úspěšný, je potřeba zohlednit i formu pořadu. Samotní tvůrci definují pořad Soudkyně Barbara jako dlouhodobě a opakovaně vysílanou reality show. Úspěch reality show je v první řadě závislý na míře autentičnosti jednotlivých aktérů.⁴⁰ Je zde myšlena autenticita ve smyslu hodnověrnosti, tedy nakolik to působí opravdově na diváky. Autenticita v tomto pojetí není závislá na tom, jak přesně odpovídá vyobrazená scéna tomu, jak by se odehrála ve skutečném životě. Dle herce, ztvárnujícího například soudce v pořadu Súdna sjeñ, Jaroslava Mandela, je míra autenticity přímo úměrná míře vnitřního přesvědčení jednotlivých aktérů. První metodou, jak je možné dosáhnout autentičnosti je pomocí špičkových herců. Náklady na zkušené a dobré herce by byly v tomto nízkorozpočtovém seriálu příliš vysoké, takže se přistupuje k druhému způsobu, kterým je vzbuzování emocí⁴¹. Mezi nejsilnější emoce patří touha po zisku, strach a agrese.

Jak důležité jsou emoce ukazuje příklad za zahraničí. U srovnatelného formátu podobného pořadu vysílaného v zahraničí, například v německé televizi ZDF, pořad: „Streit um drei“, byl kladen důraz na právní osvětu diváků. Pořad provázela klidná atmosféra, sdělovaná fakta a racionalita celého přístupu k dané problematice. Tento formát však nebyl divácky dostatečně zajímavý a pořad byl ukončen⁴². Oproti tomu český formát Soudkyně Barbary předkládá více vyhocených okamžiků, vášnivých diskusí, hraničících až se slovní agresivitou jak stran navzájem, tak vůči soudkyni. Právě zobrazení mnohem větší míry dramatu a emocí, vede k úspěchu tohoto seriálu. Sledovanost, zajištěná emocemi, je zde prioritní a nesmí být ohrožena tím, že by byl kladen přílišný důraz na vzdělání, nebo na faktickou přesnost pořadu. Stále zde platí výše uvedená poučka, že pokud seriál není vysílán, nebo ho nikdo nesleduje, tak nikoho nepoučí, i kdyby byl sebevíc vzdělávací.

³⁹ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 6.2.2021

⁴⁰ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

⁴¹ Aslama, Minna a Pantti, Mervi. 2006. Talking alone: Reality TV, emotions and authenticity. European journal of cultural studies. 2, 2006, Sv. 9, str. 167-184.

⁴² Brettel, Hauke, Rienhoff, Jannik a Rau, Matthias. 2016. Strafrecht in Film und Fernsehen. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2016. str. 52-60 ISBN: 9783658124922

Dalším metodou, jak vyvolat pocit autentičnosti v seriálu je prostřednictvím neumělého projevu. Scénář pořadu je psán s ohledem na význam neumělého projevu, a spíše než o doslovnou interpretaci, se jedná o volně hraný skript. Hledí se pouze na to, aby předem určené prvky zazněly v určitém pořadí, aby mohlo dojít k požadovanému rozuzlení. To znamená, že se herci neučí nazpaměť přesné texty, ale pouze se učí určitý děj, který pak říkají vlastními slovy⁴³. Co nejautentičtější zachycení neumělého projevu je charakteristické malým počtem střihů a pokud možno neopakovaním scén. V podstatě tedy platí, že jak to herec řekne napoprvé, tak to v seriálu i zůstane, scény se netočí opakovaně. Neumělý projev lze poznat díky různému tempu mluvy a vlastnímu formulování.⁴⁴ V Soudkyni Barbaře je neumělý projev u všech herců včetně soudkyně.

U Soudkyně Barbary je charakteristické to, kolik prostoru k prezentaci dostávají žalobce a žalovaný, kteří se mnohdy dostávají do emotivních diskusí. Na úspěch seriálu má tedy velký vliv postava soudce, která musí vyhodnotit, kdy umožní aktérům neumělecký projev plný emocí, který udržuje zájem diváků a kdy naopak už má projevy aktérů zastavit, aby se děj příliš neodvrátil od plánovaného scénáře.

Ze skutečnosti, že nikdo z herců neměl přesně definovaný text a zároveň z faktu, že nikdo z obhájců ani soudkyně nemá právní vzdělání je zřejmé, že vyjadřování v seriálu nemůže být odborně přesné. Původní scénář byl odborníky revidován tak, aby ani ve vzorových konverzacích, ani v celém průběhu řízení žádné právníkové nepřesnosti nevznikly. Herci, kteří představovali advokáty, sice docházeli na školení s právními poradci⁴⁵, kde mohli své působení v seriálu konzultovat, nicméně vzhledem k velké míře improvizace nebylo možné zabezpečit stoprocentní odbornou správnost. Laická veřejnost, která v seriálu hrála, neměla ani tato školení, nicméně u nich nebylo přesné vyjadřování ani tak důležité.

Vliv na reálnost pořadu a odbornost mluvy herců mělo i to, jak dlouho byl pořad vysílán. Fakt, že pořad Soudkyně Barbara byl vysílán již od roku 2009, vedl k tomu, že i scénáristé a herci, kteří měli zpočátku pouze velmi malé zkušenosti s právním prostředím, se s tímto prostředím v průběhu trvání pořadu podrobně seznámili. Tvůrci se tak například, díky inspiraci a radám právních konzultantů, dokázali posunout od tvůrčího nastavení, kdy

⁴³ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 6.2.2021

⁴⁴ Butler, Jeremy G. 2012. Television : critical methods and applications. New York : Routledge, 2012. str. 334-339, ISBN: 9781136925825.

⁴⁵ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

každý díl skončil rozsudkem k tomu, že některé díly byly zakončeny smíry, zpětvzetím žaloby apod. .

Stejně tak, jako se tvůrci vyvíjejí, tak se vyvíjejí představy diváků o právním prostředí. Někdy má dobrá vůle tvůrců a snaha odborníků o větší přesnost velmi negativní dopady. Někteří tvůrci se proto domnívají, že určité právníkové nepřesnosti je třeba prominout ve prospěch většího úspěchu seriálu a tím většího dopadu. Příkladem je změna oslovení účastníků z navrhovatele a odpůrce na žalobce a žalovaného. Ačkoliv tato změna proběhla a nakonec se v seriálu i zachovala, byla provázena velmi negativní reakcí diváků, kteří byli na původní označení zvyklí, a kteří si po změně stěžovali, že se v díle špatně orientují a ztrácejí přehled o tom, kdo je kdo⁴⁶.

Se snahou zajistit dostatečnou sledovanost také úzce souvisí zkoumání vysílacího okna, pro který je pořad vytvořen. Každý pořad má určité zadání. Součástí zadání pořadu tvůrcům je také to, ve kterém vysílacím okně bude pořad vysílán. Tvůrci v případě Soudkyně Barbary věděli, že bude vysílán ve všední dny v době, kdy televizi sledují diváci, kteří nechodí do práce. Mohli tak dovodit, že sledujícími budou především důchodci, nezaměstnaní, v domácnosti a tak dále. Pořad je potřeba pro tuto skupinu diváků upravit tak, aby i pro ně byl srozumitelný, a aby se v něm dobře orientovali.

Vzhledem k velkému počtu diváků a jejich různorodým demografickým rysům (od mladých žen, například na mateřské dovolené až po lidi v důchodovém věku) nelze přesně odhadnout jaké mají zkušenosti s právním prostředím. Někteří právníci se domnívají⁴⁷, že i lidé s velmi malou zkušeností s právním prostředím, pokud se alespoň jednou v životě rozváděli, musí vidět, že pořad neodpovídá realitě u českých soudů. K těmto námitkám tvůrci pořadu říkají, že "*důležitý je celkový dojem, což lze přirovnat k sledování impresionistického obrazu, který také není úplně ostrý (stejně jako seriál není právnícky přesný), nicméně obsahuje základní kontury a co je nejdůležitější, že vzniká celkový dojem. Pokud je pro diváky celkový dojem dobrý, budou ho sledovat bez ohledu na skutečnost*".⁴⁸

Lze to tedy shrnout tak, že klíčový pro prvotní úspěch série, tedy vysokou sledovanost, je celkový dojem diváka. Dobrý celkový dojem má divák, pokud reality TV působí

⁴⁶ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 6.2.2021

⁴⁷ Z ústních rozhovorů k tématu diplomové práce

⁴⁸ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

autenticky (věrohodně), nikoliv pokud co nejvíce odpovídá skutečnosti. Autenticity je dosahováno buď skvělými hereckými výkony, nebo silnými emocemi, nebo pomocí neumělého projevu. Tvůrci pořadu Soudkyně Barbara se zaměřili především na druhé dva prvky, tedy na silné emoce, které se v reálném životě u soudu objevují pouze velmi zřídka a spíše uvnitř jednotlivých účastníků, než že by emoce projevovali navenek. A na neumělý projev obou stran. Podařilo se jim tak vytvořit silný dojem u diváka na úkor toho, že se odklonili od reality.

Analýza prvků jako je autentičnost, neumělá mluva a další, pomáhá určit, čím to je, že seriál působí autenticky nebo je chytlavý. Lze tak dospět k poučení, pro budoucí tvorbu, co je třeba zachovat nebo zlepšit. Právní odborníci, kteří by se do budoucna chtěli na tvorbě seriálů z právního prostředí podílet, by z výše uvedené analýzy těchto prvků získali lepší přehled o tom, kde si mohou dovolit více zatlačit na tvůrce ohledně přesnosti a také by lépe chápali, proč jinde je potřeba, v zájmu sledovanosti, z určitých nároků na přesnost slevit. Anebo naopak jim to přinese více pochopení při sledování již existujících filmů a seriálů, tím že lépe ocení odvedenou práci celého týmu tvůrců.

3.2. Stylizace pořadu

Divák při sledování Soudkyně Barbary většinou redukuje daný pořad pouze na znázorněný obsah. To znamená, že řeší konkrétní náplň dialogů, bez toho, aby se vědomě zamyslel nad významem zobrazeného. Divák, zabraný do vzájemné slovní přestřelky herců sice vnímá, co je natočeno, ale nepřemýšlí nad tím, proč je to natočeno a jak je to natočeno. Nezamýšlí se vědomě nad tím, jak jsou právníci a soudní prostředí vyobrazeny, jaké vrhá pořad světlo na českou justici ani jaké to má dopady na jeho smýšlení v každodenním životě.

V internetových diskusích lze nalézt například takovéto dotazy, které výše uvedené dokládají:

„...včera jsem se dívala na TV Barrandov na pořad Soudkyně Barbara... Já bohužel musela odběhnout a vrátila jsem se k TV až na úplný konec, kdy jsem zjistila, že děti byly svěřeny do péče manžela a paní bude platit jako mourovatá. Můžete mi prosím někdo napsat, z jakého důvodu dostal děti manžel, pokud jste pořad viděly? Jsem v podobné

*situaci... Přemýšlím nad rozvodem, ale teď jsem podělaná strachy, že bych mohla přijít o děti.*⁴⁹

Zejména v rané fázi pořadu se tvůrci často setkávali s tím, že se lidé obraceli na štáb, často i přímo na herečku Pavlínu Kafkovou, s žádostí o právní radu. Mnoho lidí tehdy věřilo, že se jedná o zobrazení reality. I v pozdějších dobách, kdy část lidí už věděla, nebo alespoň tušila, že se jedná pouze o fikci, tak se na pořad odkazovali. Citovaný příspěvek je už z doby, kdy se pořad nějakou dobu vysílal a z diskuse pod příspěvkem je patrné, že paní sice ví, že se nejedná o skutečně zobrazené soudního jednání, nicméně vychází z toho, že právní skutečnosti zobrazené v pořadu jsou realita, a že je možné si z pořadu odnést určité poučení. Na základě sledování pořadu si diváci vytváří určité domněnky, které zobecňují a ke kterým se vědomě nebo podvědomě můžou vracet v běžném životě.

To, jaké pocity a představy si o soudním prostředí a fungování práva v Čechách divák odnese úzce souvisí se stylizací pořadu. Při natáčení pořadu dochází k manipulaci s divákem. Aplikace manipulace s divákem je při bližší analýze toho, jak je seriál Soudkyně Barbara natočený, dobře viditelná. Divákovo vnímání dané scény je podvědomě směřováno k záměru tvůrce pořadu prostřednictvím řemeslných prvků díla, jakými je například použití světla, střihů, úhlů kamery, hudby, zvuků v pozadí nebo efektů. Zejména u tak sledovaného pořadu, jakým je Soudkyně Barbara, je zajímavé hlouběji se zabývat tím, jak tvůrci pořad stylizovali, tedy jaké představy si divák o českém soudním prostředí odnese.

Rozdíl mezi divadelním představením a televizním seriálem nebo filmem spočívá v tom, že u divadelního představení může člověk pozorovat celou situaci najednou.⁵⁰ Pokud se divadelní scény účastní 4 herci, je na uvážení diváka, kterého herce bude pozorovat. Existují prvky, kterými lze pozornost diváka v divadle ovlivňovat, například nasvícením, postavením herců více vpředu nebo vzadu na jevišti a tak podobně. Nicméně i tak je určitá pravděpodobnost, že divák nebude věnovat plnou pozornost detailu nebo herci, kterého režisér zrovna zamýšlí jako podstatnou postavu a tím divákovi unikne důležitý prvek.

⁴⁹ Autor anonymní. 2015. emimino.cz. Diskuze Tv pořad Soudkyně Barbara. [Online] 27. květen 2015. [Citace: 2021. březen 10.] <https://www.emimino.cz/diskuse/tv-porad-soudkyne-barbara-227662/>.

⁵⁰ Giannetti, Louis D. 2011. Understanding movies. Boston : Allyn & Bacon, 2011. ISBN:9780205737543.

Naopak v seriálu má režisér absolutní kontrolu nad tím, čemu bude divák věnovat pozornost. A do jisté míry ovlivňuje i to, jak divák bude určitou scénu vnímat a co si z ní odnese. Je to zejména díky tomu, že kamera zabírá pouze určitý, režisérem vybraný, obraz. Lze tedy říct, že kamery v seriálech přemýšlí za diváky.⁵¹ Pokud režisér nechce, aby diváci něco sledovali, tak jim to prostě neukáže. Pokud naopak něco diváci mají vidět, tak kamerou zajistí, aby si toho skutečně všimli a věnovali tomu náležitou pozornost.

Pořad Soudkyně Barbara by jistě bylo možné natočit jako divadelní představení s jednou jedinou kamerou, která by zabrala celou místnost v jednom záběru. Scéna je poměrně statická, účastníků pořadu je zpravidla 7: soudkyně společně se dvěma advokáty a dvěma klienty a obvykle jsou přizváni také dva svědci. Při celistvém záběru by si diváci sami mohli vybrat, kterého účastníka chtějí právě sledovat. A přesto je práce s kamerou v tomto pořadu výrazná. Záběry celé síně se sice objevují, avšak jsou spíše výjimkou. Atraktivita pro diváka a směřování jeho pozornosti je vedeno díky střihům různých kamer, které probíhají maximálně do deseti sekund. I pokud hovoří jedna osoba, střídá se záběr na celou postavu se záběry na obličej hovořícího případně se záběry na soudkyni a protistranu. Proč není Soudkyně Barbara natočena pouze jednou kamerou, která by zabírala celou místnost?

Při napínavých scénách využívají tvůrci seriálu obzvlášť rychlé střihy, které mají za cíl vyvolat v divákovi určitý pocit neklidu a napětí. Rychlé střídání pohledů má vliv na udržování a směřování pozornosti diváka. Také mu indikuje, co je v probíhající ději významné a čemu je potřeba věnovat zvýšenou pozornost.⁵² Často se také objevuje střih na soudkyni, která si při výslechu svědka něco poznamenává do svých desek. Autoři seriálu tím prezentují, že právě zazněla informace, která je rozhodná pro vyřešení případu. V seriálu Soudkyně Barbara se jedná spíše o informace, které jsou důležité pro samotný děj. Lze si představit, že v právně přesnějším zpracování tohoto seriálu by mohl být podobný typ střihu využit pro poučení diváka o tom, co jsou v případě právně relevantní skutečnosti.

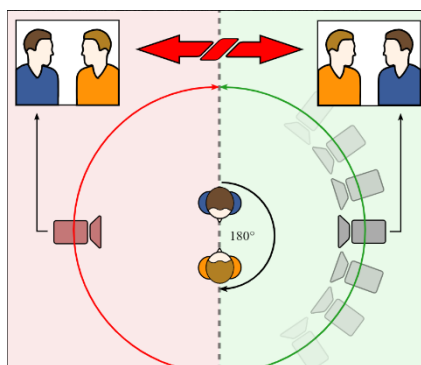
Tvůrci pořadu mají na výběr mezi několika vzdálenostmi, ve kterých mohou určitou situaci zachycovat. První možností je záběr z velké dálky, který v pořadu Soudkyně

⁵¹ Monaco, James. 2000. How to read a film : the world of movies, media, and multimedia : language, history, theory. New York : Oxford University Press, 2000. 978-0195038699.

⁵² Ward, Peter. 1997. Multi-camera camerawork. Oxford Boston : Focal Press, 1997 str. 122-150 ISBN:9780240514628.

Barbara obvykle snímá celou soudní síň a všechny přítomné herce. Toto postavení kamery neposkytuje divákovi příliš mnoho konkrétních informací a detailů, ale je to nejjednodušší způsob, jak pořad začít a představit prostředí soudní síně divákům.

Při natáčení existuje takzvaný stříh přes osu, který by způsobil, že jednu chvíli by žalovaný seděl na levé straně a jednu chvíli by seděl na pravé straně.⁵³ Jak by k tomu došlo je patrné na obrázku. Ani v jednom díle nedošlo ke stříhu přes osu, usazení stran tedy zůstává konzistentní a je pro diváky srozumitelné. Po filmařské stránce je to tedy v pořádku.

Obrázek 1 Stříh přes osu, zdroj: <http://pres-osu.blogspot.com/2011/10/crossing-line.html>

Už při analýze práce s kamerou je zřejmé, že z hlediska filmařského řemesla je pořad dobře zpracován, protože začít záběrem z dálky se jeví jako ideální, stejně jako udržování pozornosti rychlými stříhy a dodržováním stříhů. Zároveň je také okamžitě viditelné, že seriál neodpovídá příliš realitě. Jde o to, kde jsou účastníci usazeni ve vztahu k soudkyni.

Z právního hlediska je u Soudkyně Barbary chybou, že strany sedí opačně oproti soudní praxi, byť jsou stále na stejném místě. Zatímco u reálných soudů je žalující po pravé ruce soudkyně a žalovaná strana po levé ruce soudkyně, tak v pořadu je to přesně naopak. Chyba pravděpodobně vznikla tím, že se přebíral zahraniční formát pořadu, kde je zvyklostí, že nalevo od soudce sedí státní zástupce, který je žalující. Avšak původní pořad vycházel z trestně právního řízení, kde je běžné právě toto usazení účastníků. Tvůrce tak vydedukoval, že žalující je vždy nalevo od soudkyně, ačkoliv to v soukromoprávním sporu tak není. Je to příklad chyby, kterou bylo možné snadno opravit. Zároveň však tato

⁵³ Kocka, Lubomir. 2019. Directing the narrative and shot design : the art and craft of directing. Wilmington : Vernon Press, 2019. 9781622735228.

chyba nemůže být opravena, pokud už seriál nějakou dobu běží, neboť by vedla ke zmatení diváků a jejich odlivu.

Opačným typem záběrů z velkých vzdáleností jsou záběry z velké blízkosti, na určitý detail. Většinou se jedná o obličej jednoho z herců. Někdy tvůrci využívají detailní pohled například na oblečení, kabelku nebo hodinky, aby demonstrovali sociální status účastníka řešeného případu. Podobně u záběru na barvu vlasů, tetování nebo nehty, zdůrazňují určitou excentricnost nebo až nedůvěryhodnost dané osoby. V těchto případech seriál využívá takové scény a střihy jako symboly pro vznik nepodložených domněnek u diváků.⁵⁴ Například: detailní záběr na tetování v kontextu právě probíhajícího děje v divákovi vyvolá pocit, že tetovaná osoba je špatným člověkem. Je to častým a tvůrci zřejmě oblíbeným způsobem ovlivňování diváků pořadu *Soudkyně Barbara*. Vede to k posílení momentu překvapení, když se ukáže, že takto vyvolaný dojem si divák vlastně udělal chybně. Například ze zdánlivě bohatého člověka se vyklube chudák, z excentrika milující člen rodiny a tak podobně. Lze hodnotit pozitivně, že soudkyně Barbara se nenechá při řešení sporů stereotypy ovlivnit, stejně jako by se nenechal ovlivnit ani soudce ve skutečnosti. Divák tak získává dojem, že soudy jsou objektivní, protože na rozdíl od diváků se soudci nelze manipulovat.

Poslední typ záběru je ve střední vzdálenosti. Tyto typy středně vzdálených záběrů poskytují divákům určitou formu odpočinku, jsou pro oko nejpřirozenější a nevyžadují tak intenzivní pozornost.⁵⁵ Na druhou stranu záběry ze střední vzdálenosti nejsou nositeli žádného rostoucího napětí nebo akční scény. Pořad *Soudkyně Barbara* z tohoto důvodu kombinuje záběry ze střední vzdálenosti s detailními záběry z blízka.

Použití kamery má značný vliv na celkové vnímání pořadu diváky. Jak je něco natočeno má na prožitek diváka stejný vliv jako to, co je natočeno. V napínavých anebo v emotivních scénách mohou tvůrci kameramani využít mírného rozostření obrazu k tomu, aby zdůraznili strach, zmatenost nebo velký nával nevládnutých pocitů. Stejného efektu lze dosáhnout také drobným třesem kamery. Ve filmech a seriálech s právní tematikou k takovýmto záběrům mohou tvůrci sáhnout například při přestřelkách nebo při vyhocených výsleších. Tvůrci pořadu *Soudkyně Barbara* hojně využívají graduální

⁵⁴ Ward, Peter. 1997. Multi-camera camerawork. Oxford Boston : Focal Press, 1997 str. 122-150
ISBN:9780240514628

⁵⁵ Ward, Peter. 1997. Multi-camera camerawork. Oxford Boston : Focal Press, 1997 str. 122-150
ISBN:9780240514628

přibližování kamery na postavy, čímž opět zvyšují dramatickosti scény. Naopak stabilní a velmi ostré záběry se používají v dokumentárních filmech. Takovýmto typem záběrů se divákům předává pocit objektivnosti a fakticity. V pořadu *Soudkyně Barbara* jsou převažující stabilní, ostré záběry, které v divákovi vyvolávají pocit, že se jedná o skutečnou soudní síň se skutečnými případy a účastníky.

Význam jednotlivých záběrů se může také měnit v souvislosti s tím, jaké záběry předcházejí a následují. V seriálové a filmové tvorbě je oblíbené využití například vzájemně kontrastních záběrů.⁵⁶ V pořadu *Soudkyně Barbara* jsou to zejména kontrasty mezi chováním a vyjadřováním jednotlivých stran a jejich svědků. A to včetně zobrazení kontrastu mezi autoritativní a klidnou soudkyní oproti emotivním a neovládajícím se účastníkům. Opět se jedná o zobrazení velmi příznivé, které indikuje, že se soudkyně při svém rozhodování nenechává ovlivnit emocemi a zůstává objektivní.

Další způsob, jak mohou záběry působit ve vzájemné souvislosti, je prostřednictvím jejich postupné gradace.⁵⁷ Tím, jak postupně vyplouvají na povrch nevhodné činy a vzorce chování jednoho z účastníků postupně narůstá i antipatie diváků. Stejně lze gradaci uplatnit například u narůstání soucitu, pochopení, nenávisti a tak podobně. Tento aspekt je ve vztahu ke skutečnosti problematičtější. Vyvolává představu, že při soudních jednáních vždy dochází k postupnému a úplnému objasnění všech okolností, které s případem souvisejí, a že rozuzlení každého jednání je jednoznačné. V reálném světě je však málokdy výsledek černobílý a rozhodování může být velmi komplikované.

Pro výsledný dojem je důležitá také koherence jednotlivých záběrů. Tento aspekt pro tvůrce pořadu není až tak složitý. Kromě děje spojuje jednotlivé záběry také stejné místo, tedy soudní síň, nebo postava soudkyně. Na všech záběrech jsou použité stejné osvětlení a stejný kontrast. V pozadí hraje velmi podobná, tichá hudba.

Oproti knižním vyprávěním, která umožňují popsat vnitřní stav jednotlivých postav, není v seriálech tak snadné tento vnitřní stav a emoce vyjádřit. V seriálu *Soudkyně Barbara* nehrají účastníky soudních sporů profesionální herci nýbrž pouze lidé takzvaně z ulice. Jde o praktické řešení, jelikož by vzhledem k vysokému počtu rolí bylo obtížné najít dostatečný počet profesionálů. Z důvodu neprofesionality herců nejsou osobní pocity a

⁵⁶ Kocka, Lubomir. 2019. *Directing the narrative and shot design : the art and craft of directing*. Wilmington : Vernon Press, 2019. 9781622735228

⁵⁷ Kocka, Lubomir. 2019. *Directing the narrative and shot design : the art and craft of directing*. Wilmington : Vernon Press, 2019. 9781622735228

postoje jednotlivých postav vyjadřovány tak výrazně mimikou a gesty. O to markantnější je role soudkyně, profesionální herečky, která se na vnitřní stav postav přímo ptá. A neméně důležitý je i vypravěčem prezentovaný popis postav, který jinak v seriálech a filmech není příliš typický. V některých scénách se také projevuje nezkušenost herců a to až přehnanou snahou určité pocity vyjádřit, například váhání, vztek, pohrdání, což vede ke křečovitosti a neautentičnosti daných scén.

Často se v souvislosti s otázkami, které soudkyně Barbara jednotlivým stranám klade, objevuje kritika, že jsou návodné a sugestivní, což znamená, že by se soudkyně takto v reálném životě ptát nemohla. Místo, aby se zeptala: “jak jste se při tom cítil?“, tak se ptá: “a přitom jste se jistě cítil velmi smutný, že?“ Kritika je z právního pohledu oprávněná. Filmová soudkyně je k tomu ale tlačena okolnostmi natáčení. Vzhledem ke snaze o zachování plynulosti děje je kladen důraz na co nejmenší počet přerušení natáčení. Pokud si komparzisté nenastudovali pečlivě svoji roli, je to způsob, jakým soudkyně, která vždy musí znát všechny role, jednotlivým hercům napovídá.⁵⁸

Přímé otázky soudkyně a popisy účastníků také umožňují divákovi snadnější orientaci v čase. Ačkoliv je děj soudního řízení lineární, svědci v něm popisují scény z jiných časových období. Tam, kde by tvůrci jiných seriálů museli hledat složité způsoby, jak znázornit, ve kterém čase se událost odehrává, například záběry na hodiny, kalendáře a podobně, tak zde se prostě slovy popíše, kdy se co událo.

Klíčovým momentem každého seriálu je úvodní scéna, takzvaný teaser. Jejím úkolem je uvést diváka do děje a vysvětlit mu klíčové informace pro pochopení celého díla. Důležité je také zachytit divákovu pozornost, a to zejména v pořadech vysílaných v televizi, kde divák, na rozdíl od filmů, může snadno přepnout na jiný program. U seriálů, kde na sebe díly navazují, je často zkráceně shrnuto, co se událo v minulém díle – jednotlivé díly seriálu Soudkyně Barbara nepotřebují rekapitulaci minulého dílu, protože na sebe nenavazují. Vstup do každého nového případu tak zajišťuje role mluveného slova od vypravěče.

Úvod Soudkyně Barbary je jasně oddělen od zbytku. Jednotlivé scény úvodu jsou vysílané v sépiových barvách, diváci vidí přicházet jednotlivé účastníky bez toho, aby je slyšeli, zatímco vypravěč zasvěcuje diváka do základních informací, o čem jednání bude,

⁵⁸ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

co jsou hlavní body sporu a v čem je případ zajímavý. Tato část v každém díle tvoří přibližně minutu až minutu a půl. Z právního hlediska je škoda, že v žádném úvodu Soudkyně Barbary není zmíněno, že by jednání předcházela nějaká mediace, pokus o smír, nějaké předchozí soudní jednání a podobně. Divák tak získává představu, že po podání žaloby ihned následuje hlavní líčení, což opět zkresluje jeho vnímání soudní reality.

Z hlediska kompozice jednotlivých epizod se tvůrci seriálu drželi pravidla 3 dějství, které je hojně využíváno jak v divadelní a filmové tak i v knižní tvorbě. Pravidlo tří dějství je zlatým pravidlem filmařiny⁵⁹ a spočívá v tom, že dílo je rozděleno tak, že první a poslední třetí část jsou dohromady časově stejně dlouhé jako druhá střední část. Pravidlo tří dějství se aplikuje již od antiky a přesto, že lze najít díla, ve kterých se tvůrci snažili pravidlo nerespektovat, většinou tato díla skončila neúspěšně. Každý, kdo by se tedy kdy pokusil o natočení seriálu s právní nebo i jakoukoliv jinou tematikou, musí toto pravidlo dodržet. Vzniká tak otázka, jak skutečné soudní jednání, které málokdy časově tomuto pravidlu odpovídá, přepsat do scénáře tak, aby ze zlatého pravidla nebylo nic porušeno. A to jednak ani z hlediska časových délek jednotlivých částí (úvod, střed se závěr), tak i správný počet zvrátů a napjatých momentů.

Seriál Soudkyně Barbara pravidlo tří dějství dodržuje. Obvyklý vysílací čas pořadu je hodina a pět minut. Skládá se ze samotného pořadu, který trvá přibližně 48 minut a z přibližně 17 minut reklam. V prvním dějství se představují obě strany sporu, prezentují se jejich pohledy a definuje se jejich výchozí postavení: kdo je žalobce, kdo je žalovaný a proč. Je charakteristický výpovědí obou stran. Tato část končí obvykle po 10 minutách. Na rozdíl od skutečného jednání se v seriálu totožnost neověřuje. Určitý úvod existuje i v reálných soudních jednáních, kde se uvede předmět jednání a další údaje a informace. Svým způsobem tedy tato část není až tak daleko od skutečnosti.

V druhém dějství konflikt postupně vrcholí, až se jeho účastníci dostávají do téměř bezvýchodné situace. Stupňuje se zoufalství, případně slovní agrese jednotlivých účastníků. Diváci se dozvídají postupně další podstatné informace jak od samotných účastníků, tak i od jejich právních zástupců. Napětí se stupňuje vzájemnou konfrontací. Přibližně v polovině času obvykle dochází k nějakému šokujícímu odhalení v celém

⁵⁹ Snyder, Blake, Hanahan, Sheila a Winter, Kerstin. 2015. Rette die Katze! Das ultimative Buch übers Drehbuchschreiben. Berlin : Autorenhaus, 2015. 9783866711280.

příběhu. To překvapující odhalení, přiznání, sdělení, obvinění apod. však neřeší původní spor. Jeho úlohou je znovu podchytit pozornost diváka. Zároveň je tak připravena pozice pro nezbytný reklamní prostor. Jde o velmi důkladné plánování reklamních přestávek, jejichž potřebě je přizpůsobena tvorba a skladba scénáře. Díky tomuto před-reklamovému odhalení divák zůstane u obrazovky a nepřepne na jiný kanál. Scénáristé počítají s přirozenou lidskou zvědavostí, která diváka udrží u obrazovky, aby mohl po reklamě sledovat významný posun v daném případě.⁶⁰ Tím je, zpravidla na konci druhého dějství, prezentované nějaké šokující zjištění, které ukáže, že všechno je ve skutečnosti jinak, než se zdálo a dojde rozuzlení celého případu.

Špatně zvolený moment pro reklamu může vést k přepnutí pořadu a k tomu, že se divák po reklamě už nevrátí. Aby se to nestalo, používají scénáristé a tvůrci těchto pořadů dva nástroje, jak před přicházejícím reklamním časem udržet pozornost diváka.⁶¹ Prvním z nich je situační zaháčkování, kdy se hlavní hrdina dostane do překérní situace, například honičky, nebezpečí, dojde k odhalení nějaké zásadního, až šokujícího překvapení apod. Tento nástroj se hodí spíše do akčních filmů, detektivek apod. Pořad Soudkyně Barbara využívá spíše druhý nástroj pro upoutání divákovy pozornosti a pro udržení jeho zájmu o pořad i po reklamní pauze. Tímto druhým nástrojem je emoční zachycení diváka. To je založené na nějakém překvapivém zjištění, nebo na skutečnosti, kdy dojde k nějakému nečekanému odhalení, které vyvolá výrazné emoce u některého z hlavních hrdinů. Cílem je, aby divák byl v očekávání, jaké budou reakce ostatních účastníků, jak nová situace ovlivní celý příběh. Díky tomu nepřepne na jiný program během reklamy, respektive je motivovaný se po reklamní pauze vrátit ke sledování tohoto konkrétního případu.

Z hlediska vztahu k realitě je tato střední část nejvzdálenější skutečnému jednání, objevují se v ní v největší míře dva nejkritizovanější prvky seriálu. Jednak je to vzájemné překřikování stran a zvýšené emoce. Jejich význam pro filmaře už byl vysvětlen výše. Druhým nejčastějším bodem kritiky je fakt, že se pokaždé podaří objevit nebo dokázat určitou skutečnost, která je rozhodující pro nalezení práva. Diváka to svádí k představě, že všechna soudní jednání mají jasného vítěze a poraženého, a že rozhodnutí jsou vždy

⁶⁰ Duncan, Stephen. 2020. A guide to screenwriting success: writing for film, television, and digital streamin. Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2020. str. 201-279, ISN: 9781538128930.

⁶¹ Duncan, Stephen. 2020. A guide to screenwriting success: writing for film, television, and digital streamin. Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2020. str. 201-279, ISN: 9781538128930.

jednoznačná. Význam těchto zápletkových objevů z filmařského hlediska je, aby byl naplněn počet napínavých zvrátů podle pravidla tří dějství.

Ve třetím, závěrečném, dějství obě strany konečně všechno pochopí a vše se vysvětlí. Vyjasní se motivy obou stran a ukáže se, na čí straně je případná vina. Zjištěné skutečnosti vedou k tomu, že obě strany přehodnotí některé své postoje. Někdy se strany navzájem omlouvají, někdy dojde na rozchody, nastávají emocionálně laděné situace. Soudkyně Barbara přečte rozsudek a krátce ho odůvodní. Závěr pořadu je provázen opět sépiovými záběry, v jejichž průběhu vypravěč díl uzavírá. Reakce na výsledek sporu se v reálných soudních síních neobjevují a nejsou tak na místě ani v seriálu. Nejjednodušším způsobem, jak přiblížit k realitě, by bylo formálně ukončit soudní jednání a na závěr doplnit scény, ať ještě v soudní síni nebo už mimo ni, kde by se jednotliví účastníci mohli ještě vyjádřit.

Z podkapitoly ke stylizaci soudního jednání do seriálové podoby tedy vyplývá, že obecná pravidla stylizace, která jsou součástí filmařského řemesla, je potřeba dodržet, aby seriál udržel pozornost diváků. Stylizací se rozumí vše od časového rozložení soudního pořadu v jednání, až po práci s kamerou a usnadňování pochopení a orientace v ději divákovi. Existují ještě další prvky, které jsou úzce spojené se stylizací, a které také pomáhají udržovat přízeň diváků. Jsou jimi například znělka, scéna, vysílací čas, které zůstávají neměnné.⁶²

Jakmile se začnou obecná pravidla stylizace porušovat, nebo se konkrétní stylizace pořadu změni, pořady obvykle ztrácejí své diváky. Příkladem, kdy došlo ke změně stylizace, je díl Vánoční skřítek.⁶³ V tomto díle soudkyně Barbara vyslýchá dítě, kterému dovolí posadit se na její soudcovskou židli, a dokonce si sundá soudcovský talár. Soudkyně chce, aby dítě bylo, pokud možno, co nejvíc uvolněné a nebálo se říct jí pravdu. Ačkoliv je celý výsledek v souladu s platným právem, paradoxně na tuto změnu stylizace reagovali diváci velmi negativně. Narušila totiž jejich představu o charakteru soudkyně Barbary, o strohosti celého soudního prostředí a další. Přitom celý díl byl natočen na základě podnětu právní poradkyně, které přišlo zajímavé ukázat divákům, že je možné vyslýchat také děti a jak se takové výslechy mohou provádět.

⁶² Fink, Edward J. 2014. *Dramatic Story Structure : a Primer for Screenwriters*. New York : Routledge, 2014. str. 106-179, ISBN: 9781135081225.

⁶³ Soudkyně Barbara - Vánoční skřítek (2018/221). Televize Barrandov, scénář Šimon Pečenka

Dobrá stylizace tvoří pevný základ každého pořadu. Všechno, co přichází nad rámec těchto obecných pravidel je pak určitá nadstavba. Nadstavbou se rozumí zejména zajímavý námět a důležitá je také postava, na kterou se diváci napojí. Pokud je pevný základ a zajímavá nadstavba, pak se symbiózou těchto prvků stává pořad úspěšným a má vysokou sledovanost⁶⁴. Námětem a postavami se zabývá další podkapitola.

3.3. Námět

Minulá kapitola se zabývala stylizací, tedy tím, jaký obraz právníků filmaři vytvářeli a jak při natáčení zobrazovali soudní prostředí z filmového hlediska. Z předchozího je jasné kde a jak se natáčelo. Tato kapitola se zabývá tím, co bylo natočeno: tedy námětem a jeho vyobrazením. Věnuje se tedy tomu, jaký příběh o právním prostředí tvůrci vytvořili a jaký to mělo vliv na úspěch pořadu.

Scénáristé, kteří se podíleli na pořadu, hledali inspiraci především v judikátech, a to jak v tuzemských, tak například i ve slovenských. Inspiraci hledali také v tématech, kterými se soudy zabývaly již za první republiky a snažili se je adaptovat na současné okolnosti. Dále, kromě judikátů, jako zdroj inspirace sloužily soudní pře přátel a rodiny tvůrců pořadu a některé případy byly dokonce zcela vymyšlené.⁶⁵

Vznik jednotlivých dílů měl pevně daný postup. Každý díl vznikl tak, že autor napsal, nebo si našel námět nějakého skutečného soudního jednání, které chtěl zpracovat. Výhodou námětu čerpaného z judikátů bylo, že díky jeho odbornému základu čerpanému právě z judikátu, bylo pravděpodobné, že bude akceptován odbornou kontrolou od právního poradce seriálu. Když si tvůrce námět zcela vymyslel, bylo větší riziko, že ho právní poradci neschválí a nebude natočen.

Cituji z rozhovoru se scénáristou, který popisuje kroky od nápadu na díl, až po jeho natočení: „...napsal na stránku dlouhý námět kdo s kým, o čem se soudí, pohledy jedné strany, pohledy druhé strany, co přinese první svědek, co přinese druhý svědek. A tento jednostránkový námět šel v první chvíli na schválení dramaturgyni, která se starala o technickou část, to znamená o zpracování textu. Ve chvíli, kdy řekla, že je to dramaturgicky zajímavý, tak se jednostránkový námět posílal k právní poradkyni, která ho zhodnotila, tak tohle je reálný, mohlo by se to dostat k soudu, nebo naopak tohle by

⁶⁴ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

⁶⁵ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 06. 02. 2021

vám soudkyně shodila ze stolu, nebo by to nebylo připuštěno k jednání. A pak to bylo tak, že když to bylo něco zajímavého, tak většinou ta právní poradkyně k tomu napsala doplněk, takhle to není možné projít, nebo by to spadalo do trestního práva, které mi nemůžeme tady v tom pořadu použít, nicméně když to naformulujete tak a tak, nebo tam upravíte tohle, tak je možné to v té formě použít a zpracovat. To se udělalo. Scénárista, když dostal schválený takovýhle námět, tak vypracoval scénář, ten scénář se pohyboval v rozsahu nějakých 39-44 stran, a když odevzdal hotový scénář, tak znovu nastalo stejné kolečko. Nejprve upravovala kolegyně dramaturgyně, která dělala ty scénáristický věci a pak byla, a to už bylo v tom posledním roce, kdy se to podařilo prosadit což já jsem měl radost, tak ta finální korektura byla u právní poradkyně, která to ještě jednou všechno prošla, protože scénárista, když psal ten scénář, tak se mu něco nelíbilo a chtěl od toho utéct, nevědomky udělal nějakou blbost, která by se u soudu nestala, takže ona zkontrolovala tyhle věci. Když tam byla drobnost, tak to třeba sama upravila, když to bylo něco většího, tak to vrátila tomu autorovi, aby to doupravil podle její rady a pak teprve se šlo točit.“⁶⁶

V tomto sledovaném pořadu se jeho hlavní postava, soudkyně Barbara, zabývá především občanskoprávními spory. Jde o kauzy jak z oblasti rodinného práva, například spory o určení otcovství nebo péče o dítě, ale také jsou probírané spory majetkové, nároky na náhradu škody a spory ve věcech dědictví. V neposlední řadě se objevují také spory, které jsou zaměřené na zásahy do osobnostních práv člověka. Poslední řada seriálu, která byla natočena ke konci roku 2019, těsně předtím, než bylo natáčení pořadu z důvodu propuknutí pandemie přerušeno, obsahuje celkem 20 dílů. Jednotlivé díly mají vždy svůj název, který je doplněn upřesněním v závorce, kde je popsáno, čím se zabývají, tedy jaké právní instituty se snaží lidem přiblížit. Například první díl poslední série se jmenuje: Oklamala si mě (bezdůvodné obohacení).

Druhý díl se zabývá rozvodem, stejně jako další tři díly poslední série. Je zřejmé, že se ve všech třech dílech jedná o rozvod sporný, u nesporného rozvodu by bylo obtížné naplnit celých 48 minut pořadu, jelikož nesporný rozvod bývá poměrně rychlý. U rozvodu sporného je základním znakem tzv. zjišťování příčin rozvratu manželství. Při něm však mnohdy dochází k velmi rozsáhlému „praní špinavého prádla“, když se manželé snaží

⁶⁶ Pečenka, Šimon, scénárista Soudkyně Barbary [ústní rozhovor]. Praha, 6.2.2021

přesunout vinu na druhého z manželů, což je vidět též v seriálu.⁶⁷ Z odborného hlediska by bylo dobré zdůraznit, co by se při reálném rozvodu nedokazovalo a co se naopak dokazuje a má později vliv například na výši výživného pro rozvedenou manželku. Dále by bylo dobré zobrazit, jaké jsou předpoklady k tomu, aby manželství mohlo být rozvedeno a vysvětlit používání termínu kvalifikovaný rozvrat. Vzhledem k povaze pořadu je kladem důraz spíše na emoce s rozvodem spojené a tvůrci nevyužívají plný edukační potenciál takového dílu.

Existují také díly, které mají jako ústřední téma manželství, například jeho zpochybnitelný vznik. Takové díly jsou bohatší na právní fakta, například že předmět řízení je dán návrhem žalobce, což je v seriálu zohledňováno také v něm vynesných rozsudcích. Například v jednom díle se navrhuje strana domáhá neplatnosti uzavření manželství. Jelikož pro rozhodnutí o neplatnosti uzavřeného manželství nejsou dány důvody, poučí soudkyně Barbara na konci této konkrétní epizody navrhovatelku, aby podala žalobu na rozvod manželství, pokud v manželství nechce dále setrvat. V souladu s dispoziční zásadou a v souladu se zákonem tedy soudkyně Barbara toto manželství nezneplatnila ani nerozvedla.

Z vyobrazení těchto řízení plyne, že by se hypoteticky mohla sice konat, avšak i laik má pochybnosti, zda by se takhle skutečně postupovalo. Ze seriálu jednoznačně vyplývá dispoziční zásada účastníků soudního řízení v oblasti soukromého práva. Je charakteristická zejména pro sporná řízení a její podstatou je, že iniciativa je daná do rukou účastníků.⁶⁸ V seriálu je uvedeno, že se řízení zahajuje na základě žaloby podané jednou ze stran. Podle paragrafu 79 občanského soudního řádu platí, že: „Řízení se zahajuje na návrh.“ Dále se soudkyně Barbara ptá té strany, která návrh podala, jestli na svém návrhu trvá. Poté se dotazuje, zda: „...ve svém návrhu chce něco pozměnit či doplnit?“. Ovšem je sporné, zda by takto ve skutečnosti řada z vyobrazených jednání proběhla a zda je zobrazované řešení pro účastníky nejlepší.

Jako příklad lze uvést řízení, ve kterém se jedna strana soudí s druhou stranou o určení povinnosti zdržet se určitého konání.⁶⁹ V tomto případě je jádrem sporu sousedky

⁶⁷ Slavník, Mgr. Lukáš. 2020. ROZVOD MANŽELSTVÍ | 2. DÍL – ROZVOD SPORNÝ A NESPORNÝ. [Online] 22. prosinec 2020. [Citace: 2021. únor 21.] <https://www.janousekadvokat.cz/rozvod-manzelstvi-2-dil-rozvod-sporny-a-nesporny/>.

⁶⁸ Spirit, Michal. 2014. Úvod do studia práva. Praha : Grada Publishing a.s., 2014. Str. 179, ISBN: 9788024793511

⁶⁹ Soudkyně Barbara - - Ničí mi matku (2015/30)

psychicky labilní matka, která terorizuje okolí a sousedy dokonce poplivala. Z chování popisované v seriálu lze uvažovat o tom, zda by se v tomto případě nejednalo spíše o přestupek proti občanskému soužití podle paragrafu 7 odst. 1 (b) zákona č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích⁷⁰, nebo dokonce o výtržnictví podle paragrafu 358 zákona č. 40/2009 trestního zákoníku⁷¹. Výběr takového řízení je nešťastný zejména z edukačních důvodů. Je škoda, že tvůrci nepoukazují na možnost vyřízení věci ve správním řízení, případně v řízení podle trestního práva, kde by poškozené odpadla hrozba soudních poplatků. Pokud by případ skončil podle paragrafu zákona č. 141/1961 trestního řádu zproštěním, tak by nárok nebyl prokázán a soudce by účastníky stejně odkázal na civilní řízení.⁷²

Jedním z aspektů seriálu je také přiblížení právních pojmů. V souvislosti s tím, lze velmi kriticky hodnotit nepřesné používání terminologie, což je patrné právě i v poslední řadě seriálu. Příkladem takových nepřesností je používání označení „*bezpodílové spoluvlastnictví*“ v páté epizodě s názvem: Synáček, což by správně mělo být označeno jako "*společné jmění manželů*". Dalšími příklady mohou být formulace „*zbavit svéprávnosti*“, což je dnes již zastaralé, nebo označení "*náhrada škody na zdraví*", což by správně mělo být "*újmou na zdraví*", nebo "*řízení o odebrání dítěte z osobní péče*", kde by to ve skutečnosti nebylo odebrání ale "*řízení o změně péče*". Používání toho či onoho termínu nějak neovlivní samotnou sledovanost pořadu, protože z laického hlediska se v obou případech jedná o odborné výrazy. Je skutečně škoda, že tvůrci a právní konzultanti těmto detailům nevěnovali větší pozornost. Otázkou by bylo, jak přistoupit k pojmům, které jsou pro veřejnost srozumitelnější – například je pochopitelné, že tvůrci raději používají chybný pojem "*adopce*" oproti správnému označení "*osvojení nezletilého*".

Častým námětem je i náhrady určité škody, což je ústředním tématem dokonce dvou dílů v poslední sérii. Zde by se v seriálu přímo nabízelo divákům ozřejmit, jaké složky náhrady existují a co všechno jednotliví poškození mohou požadovat. Dále by přínosné, kdyby se tato řízení více zaměřila na dokazování. Zejména na to, co a jak se v řízení o

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 251 ze dne 3. srpna. 2016 o některých přestupcích. In: Sběrka zákonů České republiky. 2016, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-251#p7>

⁷¹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 09. února. 2009 trestní zákoník. In: Sběrka zákonů České republiky. 2009, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁷² ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 09. prosince. 1961 trestní řád. In: Sběrka zákonů České republiky. 1961, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

škodě dokazuje. V tomto díle byla jednoznačně příležitost použít postavu znalce, která se však neobjevuje v žádném díle. Zde by bylo třeba zajímavé zmínit, že existují tabulky s bodovým ohodnocením podle rozsahu zranění, na základě kterých se bolestné stanovuje, apod.

U některých dílů, například v již zmiňovaném řízení o změně péče, se vysloveně nabízí možnost diváky informovat o existenci předběžných opatření. V konkrétně jmenovaném případě by se jednalo o postup podle paragrafu 452 a následujícího zákona č. 292/2013 o zvláštních řízeních soudních, které se někdy označuje jako tzv. rychlé nebo také akutní předběžko.⁷³ Také by zde mohlo být zmíněno nebo dokonce vyobrazeno, že za určitých okolností, může být řízení zahájeno i z úřední povinnosti, podle paragrafu 13 zákona č. 292/2013 o zvláštních řízeních soudních, tedy bez návrhu. A pokud by tvůrci chtěli zajít do extrému, například pro účely sledovanosti, úplně by se nabízela možnost vyobrazení situace, kdy ani jeden z rodičů není schopný péče o dítě (podle paragrafu 466 zákona č. 292/2013 o zvláštních řízeních soudních), a tedy by se muselo přistoupit k ústavní výchově nebo k pěstounské péči.

I v díle: Italská budoucnost by se hodilo zakomponovat předběžné opatření a ozřejmit, jaké jsou další možnosti ochrany před domácím násilím. Tvůrci by mohli postupovat podle paragrafu 400 a následujícího zákona o zvláštních řízeních soudních⁷⁴. Pokud by opět chtěli jít až do extrému, mohli by vyobrazit situaci podle paragrafu 44 zákona č. 273/2008 o Policii České republiky (vykázání)⁷⁵ a vysvětlit souvislosti s trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí. Týrané ženy by pak věděly, co mohou po policajtech požadovat.

Obdobný díl v této sérii je: Bere si ho, který je tvůrci označen jako svěřením dítěte do osobní péče. Úplné minimum poučení, které by zde z právního hlediska k tomuto tématu mělo být, je hmotněprávní úprava péče o nezletilého, tedy že existuje výlučná, střídavá a společná péče. Informace, které by se měly objevit, by tedy byly, že u společné péče je potřeba souhlas rodičů a výživné se nestanovuje, u střídavé péče naopak soud výživné stanovuje a stálo by také za to zmínit, jak se stanovuje. Mělo by být také zmíněno, že

⁷³ ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 27.zář.2013 o zvláštních řízeních soudních. In: Sběrka zákonů České republiky. 2013, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>

⁷⁴ ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 27.zář.2013 o zvláštních řízeních soudních. In: Sběrka zákonů České republiky. 2013, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>

⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 11.srpen.2008 o Policii České republiky. In: Sběrka zákonů České republiky. 2008, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>

soud nemusí nutně rozhodnout o styku rodičů s dítětem, a že žádná forma péče není privilegovaná před jinou. Z edukačního pohledu se do tohoto dílu podařilo mnohé zakomponovat, třeba právě informace, že styk s dítětem nemusí být upraven soudem, je pointou samotného dílu. Je potřeba také zohlednit skutečnost, že podle platného práva poskytuje soudce přiměřené právní poučení o procesu. Nicméně by neměl komentovat hmotné právo podle paragrafu 5 zákona 99/1963 Občanský soudní řád⁷⁶. Je pravda, že soudce v nesporných řízeních může při rozhodování překročit návrh, což je určitý přípustný zásah do hmotného práva, obecně ale platí, že by soudce neměl radit, jak spor z hmotně právního hlediska řešit. Z toho vyplývá, že je obtížné hledat cesty, jak divákům téma přiblížit, aniž by toto ustanovení soudkyně Barbara neustále neporušovala.

V zájmu šetření nákladů dochází v průběhu let k recyklaci již použitých témat. Pokud by k tomu chtěli tvůrci přistoupit u dalšího dílu poslední série: Nezvládnutý syn, mohli by ho ozvláštnit vstupem státního zástupce, podle paragrafu 8 odst. 1(b) zákona č. 292/2013 o zvláštních řízeních soudních⁷⁷. Lidé by se tak dozvěděli, že může dojít ke vstupu státního zástupce do občanskoprávního řízení, který zde hájí veřejné zájmy. Případně by to mohli uplatnit také v díle o omezení svéprávnosti, což je také oblíbeným námětem.

Méně častým tématem pořadu, který se v poslední sérii objevil, je odvolání daru pro nevděk. Pro diváky je přínosné, že se dozvědí, že je možné odvolat určitý dar a jak v takovém případě postupovat. Správně je v seriálu uvedeno, že je potřeba nejprve odstoupit od darovací smlouvy, a až poté druhou stranu žalovat na vydání věci podle paragrafu 2072 a dál zákona č. 89/2012 občanský zákoník⁷⁸. Co v seriálu uvedeno není jsou například lhůty, které je pro odvolání daru nezbytné dodržet. Pokud by tato lhůta podle paragrafu 2075 odstavce (2) zákona č. 89/2012 občanského zákoníku uběhla, má druhá strana možnost namítnout pozdní odvolání daru. Zajímavostí pro diváky by mohlo být zakomponování informací, za jakých okolností existuje právo na zhodnocení věci.

Ani v jednom ze všech případů zpracovaných v jednotlivých dílech seriálu Soudkyně Barbara není zřejmé kolik času uběhlo od podání žaloby do samotného hlavního jednání. Předmětem jedné z epizod seriálu je pouze hlavní líčení, které obsahuje jak úvodní

⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 99 ze dne 17.prosince.1963 o Policii České republiky. In: Sběrka zákonů České republiky. 1963, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

⁷⁷ ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 27.září .2013 o zvláštních řízeních soudních In: Sběrka zákonů České republiky. 2013, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>

⁷⁸ ČESKO. Zákon č 89 ze dne 22.března.2012 občanský zákoník. In: Sběrka zákonů České republiky. 2012, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

přečtení žaloby, tak i závěrečné čtení rozsudku. Z epizody tedy není zřejmé, kolik času uběhlo od podání návrhu na soud, ani jaké konkrétní kroky předcházely prezentovanému hlavnímu líčení. Přesto je zde zobrazeno, že se daný spor vyřeší během tohoto jednoho jednání. Z povahy jednotlivých dílů seriálu pak divák může nabýt dojmu, že takto rychlé řešení sporů není náhoda, ale spíše pravidlo. Rychlé řešení sporů je v souladu s paragrafem 6 zákona 99/1963 občanského soudního řádu dle kterého: „*V řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná, a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny.*“⁷⁹, Stejně tak v paragrafu 100 zákona 99/1963 občanského soudního řádu: „*Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Přitom usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně.*“⁸⁰

Avšak z výroční statistické zprávy Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že průměrná délka civilního řízení je 263 dní a medián je na 170 dnech za rok 2019.⁸¹ Příčinou průtahů a délky soudních řízení bývá zpravidla povinná nutnost umožnit všem účastníkům, aby se na řízení řádně připravili a také jim poskytnout dostatečnou možnost vyjádřit se k probíhajícímu řízení. Dle uvedené výroční zprávy také české soudy trpí velkou případovou zátěží z minulých let.

Zdánlivě rychlý průběh řízení, jak je zobrazen v seriálu, tedy může v divákovi vyvolat zkreslené představy o tom, jak takové soudní řízení probíhá ve skutečném životě, mimo televizní obrazovku.

3.4. Postavy

Hlavní hrdinkou seriálu je soudkyně Barbara. V seriálu tuto postavu ztvárňuje Pavlína Kafková a výjimečně také Alena Sasínová- Polarczyk. Ve výroční zprávě Ministerstva spravedlnosti se uvádí, že v České republice bylo v roce 2019 celkem 1849 okresní soudců z nichž 1238 tvořily ženy, což odpovídá podílu 66,96 procent. Zobrazení ženy

⁷⁹ ČESKO. Zákon č 99 ze dne 17. prosince.1963 Občanský soudní řád. In: Sběrka zákonů České republiky. 1963, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

⁸⁰ Taktéž, viz. výše

⁸¹ Ministerstvo spravedlnosti. 2020. České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. justice.cz. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.]

jako soudkyně u okresního soudu je tedy statisticky bližší realitě, než kdyby se jednalo o soudce, tedy muže. V Praze je podíl žen nejvyšší, přesahuje dokonce 73 procent⁸².

Herečce Pavlíně Kafkové bylo v době natáčení seriálu 51 let. Nalíčením herečky dosáhli tvůrci dojmu věkově mladší ženy, soudkyně a tím se více přiblížili realitě českých okresních soudů, protože 52,51 procent soudců je věkem mezi 41 až 50 lety, zatímco ve věkové skupině 51-60 let je v České republice nyní jen 21 procent soudců okresních soudů. Je zjevný rostoucí trend mladších soudců, protože v roce 2007 pracovalo na okresních soudech pouze 25 procent soudců ve věku 41–50 let.

V celém pořadu se objevuje pouze soudkyně Barbara a žádný jiný soudce. Jak už bylo zmíněno je to pro snadnější orientaci a ukotvení diváka. Nicméně i na nejmenším okresním soudě v České republice, kterým je okresní soud v Prachaticích, je více než jeden soudce. V Prachaticích jich je aktuálně 6. Ačkoliv seriál přímo neříká, že by soudkyně byla jediným soudcem u vyobrazeného soudu, mohl by se divák snadno domnívat, že tomu tak je, například i díky tomu, že advokáti se v pořadu střídají, zatímco soudkyně zůstává pořád stejná.

V trestním právu se objevují situace, kdy se na jenom případě podílí více soudců, například z důvodu vyloučení při rozhodování o vazbě a podobně. V občanském soudním řízení je tato situace spíše výjimečná. V závislosti na rozvrhu práce u jednotlivých soudů mohou být soudci v určitých věcech specializovaní. V případě soudkyně Barbary tomu tak není, což je zřejmé z toho, že epizody mají široký záběr témat. S užšími specializacemi se setkáváme spíše na větších soudech, kde je větší počet soudců. Naopak u menších soudů nejsou specializace tak obvyklé a soudci se zabývají různými případy.

Na začátku každého seriálu nebo filmu je také potřeba, aby divák dokázal identifikovat hlavní hrdiny. V pořadu Soudkyně Barbara hraje klíčovou úlohu samozřejmě osoba soudkyně, nicméně jednotlivé strany prezentovaného soudního sporu jsou stejně tak důležité. Každá klíčová postava musí mít vytyčené svoje zájmy a cíle, kterých se snaží dosáhnout. V tomto pořadu je také podstatné, aby si divák určil svého favorita, nebo aby si předběžně udělal svůj závěr o tom, kdo je takzvaně zloduchem. To tvůrcům zajistí dostatečnou míru angažovanosti diváka, která předejde jeho přepnutí na jiný televizní

⁸² Ministerstvo spravedlnosti. 2020. České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. justice.cz. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.]

kanál během reklamní pauzy.⁸³ Z tohoto důvodu tvůrci seriálu také často použijí strategii, kdy hned v prvních momentech vysílání jeden z účastníků vylicí nějakou velmi dramatickou nebo emocionální situaci.

Hlavní postavy by měly ovládnout příběh a působit na diváka. Naopak vedlejší postavy by se neměly tlačit příliš do popředí, obzvlášť pokud jejich úloha v ději není až tak významná. S nezkušeností herců, která byla zmíněna už při vyjadřování emocí, úzce souvisí nedostatečné pochopení jejich role. V některých dílech se tak stává, že se svědkové tlačí do popředí víc, než by měli. U diváků to pak vede k nežádoucímu rozložení pozornosti, zmatečnosti a celkové nevěrohodnosti daného dílu. I v těchto případech upraví stav věci velmi precizní práce střihače. Ani ta však v některých případech nedokáže stoprocentně vyřešit hercovo překročení dané role.

Zajištění věrohodnosti stěžejních postav lze dosáhnout pomocí dodržení klíčových principů, které se kromě filmové tvorby uplatňují také například při psaní beletrie. Prvním z těchto principů je konzistence osobností. Pokud je postava povahově optimista, měla by být optimista ve všech situacích a postava by se neměla významně změnit, pokud k tomu není zásadní důvod.⁸⁴ V seriálu Soudkyně Barbara je nejdůležitější konzistence právě u postavy soudkyně Barbary. Právě ona je spojujícím prvkem mezi jednotlivými díly. Stejně tak je důležitá konzistence u jednotlivých účastníků po celou dobu každého jednotlivého dílu, například pokud je jedna z postav stydlivá a tichá, měla by taková zůstat až do konce.

Dále je podstatná i hloubka postav, která je daná jejich životními podmínkami a motivacemi. V pořadu Soudkyně Barbara může být motivace postav jak zcela zjevná, tak i skrytá. Nicméně musí existovat, aby pro diváka byla daná postava důvěryhodná a uvěřitelná. Díky motivaci lze porozumět tomu, proč k určitému činu došlo. Určité životní podmínky a touhy vedou ke konfliktům, vnitřním a vnějším, které umožňují odhalit pravou povahu postav. Tyto konflikty potom tvoří základ televizního případu. Bez

⁸³ Duncan, Stephen. 2020. A guide to screenwriting success: writing for film, television, and digital streamin. Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2020. str. 201-279, ISN: 9781538128930.

⁸⁴ Fink, Edward J. 2014. Dramatic Story Structure : a Primer for Screenwriters. New York : Routledge, 2014. str. 44-73, ISBN: 9781135081225

dostatečné hloubky postav, uvěřitelných hodnot a motivací by pořad postrádal důvěryhodnost a autenticitu⁸⁵, pro kterou má tak vysokou sledovanost.

Vnitřní nebo vnější konflikt může být také zdrojem změny postav. Ačkoliv je prvním principem konzistence, tak právě určitá motivace může vést k tomu, že se změní jinak pevně daný povahový rys dané postavy. Díky důvěryhodnému konfliktu přidávají tvůrci seriálu Soudkyně Barbara do pořadu prvek překvapení, který udržuje dlouhodobě zájem diváků. Jedná se například o situace, kdy se mírumilovný a hodný člověk uchýlí ke krádeži, aby hmotně zabezpečil své milované děti. Případy v pořadu Soudkyně Barbara jsou založené na dramatickém vývoji postav v jednotlivých dílech. Princip je takový, že je stanovena klíčová vlastnost postavy a je daná určitá situace, kde se z důvodu vyhrocených životních podmínek nebo nějaké významné motivace ta konkrétní postava uchýlí ke změně chování. Její osobnost se výrazně vyvine. V průběhu jednotlivých dílů tak dochází k překvapením, která udržují napětí a tím i pozornost diváků. Lze tedy říct, že úspěch děje je založen na konzistentnosti a komplexnosti osobností jednotlivých postav.

Výše uvedené neplatí pouze pro postavy účastníků, ale také pro postavy advokátů. Z rozhovorů vyplynulo, že každý herec, který hrál advokáta, si charakter svojí postavy tvořil sám a tento charakter si pak herci snažili v co největší možné míře udržet, aby byla zachována výše zmíněná konzistentnost osobností.⁸⁶ Jednotlivé vyobrazení právníků tak záleželo spíše na hercích, než na režisérovi a scénáristovi.

Pravidelní diváci si všimnou, že ve všech dílech mají obě strany vždy svého advokáta. Z této práce je už zřejmé, že k tomu tvůrci přistoupili proto, aby mohli tito profesionální herci, kteří advokáty hráli, laikům, kteří představovali strany probíhajícího soudního sporu, napovídat, případně jim pomáhat v jejich rolích. Z hlediska vztahu k realitě a poučení diváka je to ale také zajímavé téma, protože ve skutečnosti účastníci nemusí být vždy zastoupeni. Jedinou výjimku tvoří nutná obhajoba, která by se ale v řízeních, kterými se Soudkyně Barbara zabývá, vyskytovala opravdu zřídka. Nejen, že ze zákona zastoupení být nemusí, často zejména u okresních soudů ani zastoupení nejsou. Vyobrazení advokátů téměř jako nutnosti je ale v souladu s názory odborné veřejnosti.

⁸⁵ Fink, Edward J. 2014. Dramatic Story Structure : a Primer for Screenwriters. New York : Routledge, 2014. str. 44-73, ISBN: 9781135081225

⁸⁶ Mandel, Jaroslav, herec advokáta v Soudkyni Barbaře a soudce v Súdne sieni [ústní rozhovor]. Praha, 9.2.2021

Odborníci doporučují právní zastoupení ve všech případech, snad jen s výjimkou bagatelních věcí.⁸⁷ Platí pravidlo, že pokud člověku záleží na výsledku sporu, tak by právníka měl angažovat.

Účastníci prezentovaných řízení jsou lidé různého věku, pohlaví a sociálního statusu. Z charakteru projednávaných sporů a z volby jednotlivých aktérů tedy může divák usoudit, že se soudní řízení koná téměř v jakémkoliv občanskoprávním sporu, a že žalobu k soudu může podat kdokoli, kdo se kvůli něčemu cítí poškozen. To je v souladu s jedním z nejdůležitějších předpisů v oblasti občanského práva procesního, kterým je zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád. V základních ustanoveních v paragrafu 3 tohoto zákona se uvádí, že „Každý se může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, které bylo ohroženo nebo porušeno.“⁸⁸

Důležitou součástí každé z epizody tohoto seriálu je i vyobrazení a náležité objasnění vzájemných vztahů všech účastníků případu k předmětu věci. Tuto významnou funkci má v pořadu vypravěč, tedy hlas na pozadí. Ten vysvětlí, proč se jedna strana rozhodla žalovat tu druhou, v jakém vztahu jsou k předmětu řízení, a která práva jim dle jejich vlastních tvrzení náleží. Dle paragrafu 80 zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudního řádu platí, že: „Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem“⁸⁹. Toto je projevem zásady projednací, podle které musí účastníci jednání poskytnout soudu všechny potřebné údaje, které se týkají sporu a svá tvrzení doložit potřebnými důkazy.

3.5. Porovnání Soudkyně Barbara s jinými pořady

Úspěchu pořadu Soudkyně Barbara si všimly také ostatní televize, které se snažily formát pořadu napodobit. Žádný z nich však úspěchu Soudkyně Barbary nedosáhl. Faktorů, proč Soudkyně Barbara zůstala zdaleka nejúspěšnější je více, nepochybně je však jedním z nejdůležitějších ten, že Soudkyně Barbara byla první svého druhu.

Dále nelze opomenout, že v minulých letech docházelo průběžně k poklesu sledovanosti televize. I přesto, že konzumace médií roste, tak zejména mezi mladými lidmi už není čas

⁸⁷ Januš, Jan. 2016. SOUDIT SE BEZ ADVOKÁTA JE RISKANTNÍ. cak.cz. [Online] 18. leden 2016. [Citace: 28. únor 2021.] <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15460>.

⁸⁸ ČESKO. Zákon č 99 ze dne 17. prosince.1963 Občanský soudní řád. In: Sbírka zákonů České republiky. 1963, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

⁸⁹ ČESKO. Zákon č 99 ze dne 17. prosince.1963 Občanský soudní řád. In: Sbírka zákonů České republiky. 1963, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

koukání na klasickou televizi tak atraktivní. S výjimkou přímých přenosů významných událostí, jako jsou například finále sportovních soutěží, kde hraje domácí tým, olympiády a další, kde jsou sledovanosti na absolutní špičce, jsou reality TV pořady nejsledovanější kategorií. I přesto však u těchto pořadů absolutní čísla také klesala.⁹⁰ Do vývoje zasáhla až pandemie, kdy během lockdownu v říjnu 2020 sledovanost televize vzrostla.

V únoru roku 2014 začala Česká televize vysílat první řadu pořadu Rozsudek, za kterou v roce 2016 následovala druhá řada a v roce 2019 třetí. Na začátku Rozsudku je důrazné upozornění, že je natočen podle skutečného příběhu. Navíc pořad sám sebe označuje jako doku drama.⁹¹ Tvůrci se tedy nesnaží přesvědčit diváky o tom, že by se natáčelo skutečné soudní jednání, pouze říkají, že se takové jednání někdy odehrálo a oni si ho vzali jako námět, který se však obvykle zdramatizuje pro potřeby seriálu.

Zatímco Soudkyně Barbara obsahuje pouze scény v soudní síni, tak v pořadu Rozsudek se objevují také scény z běžného života. Lze říct, že podíl scén mimo soudní síň a uvnitř soudní síně je přibližně srovnatelný. Místo toho, aby tvůrci Rozsudku natáčeli jednotlivé výpovědi přímo v soudní síni, jako je to v Soudkyni Barbaře, tak dojde ke střihu a diváci vidí přímo scénu samotnou, jak se odehrála. Drama a emoce se tak objevují převážně mimo soudní síň, ale přesto jsou v seriálu obsaženy. Tvůrcům se tak podařilo zajistit, že se ve scénách, které se odehrávají v soudní síni, objevuje daleko méně emocí než v Soudkyni Barbaře. Vůbec se v soudní síni Rozsudku neobjevuje překřikování, hádky, peprné reakce a další, čímž je toto doku drama bližší realitě.

Negativním aspektem oproti Soudkyni Barbaře je skutečnost, že je seriál přibližně o jednu třetinu kratší, a z celkových zhruba 25 minut se ještě velká část odehrává mimo soudní síň. Divák má tedy mnohem menší šanci se seznámit s justičním prostředím. Seriál není na rozdíl od posledních dílů Soudkyně Barbary tak různorodý, ve většině dílů se sice zobrazuje přečtení obžaloby, výslechy a čtení rozsudku, avšak na rozdíl od Soudkyně Barbary se neobjevují například pořádkové pokuty a další. V každém díle je pachatel nakonec shledán vinným, což znamená, že jsou v seriálu téměř vyloučeny jakékoliv odklony. Ačkoliv je Soudkyně Barbara kritizována za to, že v pořadu chybí mnoho

⁹⁰ Nielsen. září 2014. Shifts in viewing: cross platform report. místo neznámé : The nielsen company, září 2014. 13/7429 Dostupné z: <https://www.nielsen.com/wp-content/uploads/sites/3/2019/04/q2-2014-cross-platform-report-shifts-in-viewing.pdf>, 21.2.2021

⁹¹ Dostupné: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10702670652-rozsudek/>, 21.2.2021

procesních prvků soudního jednání, jakým je například poučování svědků, nebo kontrola totožnosti, tak ani v pořadu Rozsudek se tyto aspekty soudního jednání neobjevují.

Je patrné, že se i tvůrci Rozsudku snažili inkorporovat poučení diváka, například u vypravěče, který uvádí statistiky ohledně probíraného trestného činu, kriminologické aspekty a další. U pořadu Rozsudek se však jedná o případy z trestního práva, navíc ve většině případů o vraždy nebo násilnou trestnou činnost. Ze statistik vyplývá, že ačkoliv mohou být vraždy a násilí pro diváky zajímavé, ve skutečném životě převládají z trestné činnosti spíše majetkové trestné činy (53,1 procent všech trestných činů v České republice)⁹². Takže diváci sice budou poučení o vraždách, ale pravděpodobnost, že se s nimi v reálném životě setkají je velmi malá. Navíc trestněprávní jednání jsou v menšině oproti soukromoprávním jednáním, kterými se zabývá Soudkyně Barbara⁹³. Z těchto údajů je tedy zřejmé, že Soudkyně Barbara má větší šanci poučit diváka ve věci, se kterou se divák reálně setká, než má pořad Rozsudek.

Ze shlédnutí všech dílů seriálu Rozsudek si divák může zapamatovat například přesné znění skutkové podstaty vraždy, včetně paragrafu, pod kterým je uveden v trestním zákoníku. Pokud by však divák byl z vraždy obviněn, nebo se účastnil takového jednání, ze seriálu by se nedozvěděl žádnou radu ohledně toho, jak si připravit obhajobu, nebo jakých může využít prostředků na svoji obhajobu, apod. Edukaci provádí tedy především v oblasti právní teorie, a pak zejména v oblasti viktimologie a soudní psychologie. Praktické rady k procesu se zde však neobjevují.

Z hlediska filmařského zpracování nejsou bohužel v Rozsudku naplněny všechny předpoklady pro to, aby byl pořad masivně populární. Na pořadu je patrné, že bylo točeno na více lokacích, že seriál měl větší rozpočet, a že účinkují jsou herci s určitou mírou zkušeností, což jsou výhody, které Soudkyně Barbara nemá. Co však činí Soudkyni Barbaru skutečně úspěšnou v Rozsudku není. Chybí volná mluva a silné emoce, to znamená, že by pro autenticitu a napětí, které jsou předpokladem úspěchu, musel být o to

⁹² Ministerstvo vnitra České republiky. 2020. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019. (ve srovnání s rokem 2018). [Online] 2020. [Citace: 2021. únor 21.]

file:///d0zde.hornbach.int/DFS_CSC/ZCZ/Redirected%20Folders/u00834199/Downloads/Zprava_o_VBaV_P_2019_verze_2.5_prijate-rev-VVB-1.pdf.

⁹³ Ministerstvo spravedlnosti. 2020. České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. justice.cz. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.]

https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc.

lepší výkon herců a zajímavější scénář. Paradoxem je, že ačkoliv Rozsudek je točen podle skutečných judikátů, tak v některých momentech působí až méně skutečně než Soudkyně Barbara.⁹⁴

Pořad Rozsudek je svým formátem bližší Soudkyni Barbaře, než další seriál, které vysílá České televize pod názvem: Život a dílo soudce A.K. V Rozsudku se nedozvídáme nic ze života soudce, a kromě řešeného případu se zde neobjevuje jiná dějová linka, zatímco v Soudci A.K. se divák seznamuje s osobním životem soudce, s jeho rodinou a dalšími blízkými a pozoruje i jeho osud. V Životě a díle soudce A.K. na sebe navíc jednotlivé díly navazují, zatímco v Rozsudku nikoliv a lze je tedy sledovat nezávisle na sobě jako u Soudkyně Barbary.

Soudce A.K. byl z hlediska sledovanosti úspěšnější než Rozsudek a zároveň právnicky přesnější než Soudkyně Barbara. Stejně jako v Rozsudku se sice celý děj jednotlivých epizod neodehrává v soudní síni, ale díky velké různorodosti případů se divák v průběhu seriálu seznamuje s více prvky soudního jednání než by se divák dozvěděl ve stejném počtu epizod Soudkyně Barbary. Zatímco Soudkyně Barbara vyobrazuje téměř výhradně výslechy svědků a pořádkové pokuty, tak v Životě a dílu soudce A.K. je vyobrazení daleko různorodější od prováděných důkazů (znalci, listiny..), práci s veřejnost až po přerušování řízení a další.

Další velkou výhodou Života a díla soudce A.K. je jeho vyobrazení postavy soudce. Ze seriálu je patrné, jak náročná je soudcovská profese. V případě svěřením dítěte do péče je například vidět, že rozhodnutí není lehké ani pro samotného soudce. Je zřejmé, že ačkoliv v soudní síni vystupuje neutrálně a emočně nezaujatě, tak i jeho se osobní příběhy lidí dotýkají. Také je vidět, kolik práce za jednotlivými případy stojí a že domů neodchází s čistou hlavou. Při sledování Života a díla soudce A.K se tak nabízí myšlenka, jestli je formát typu Soudkyně Barbara nejlepším možným pro zobrazení soudního prostředí. Možná by u budoucích pořadů bylo lepší kombinovat v jednotlivých dílech víc soudního a mimosoudního prostředí, aby se lépe podařilo udržet pozornost diváků a zároveň neohrozit jeho faktickou přesnou.

Televize Nova začala v roce 2017 vysílat pořad s obdobným formátem jako Soudkyně Barbara, který se jmenoval Soudy Kláry Samkové. Na první pohled nejpatrnějším

⁹⁴ Například když se herečka snaží napodobit východoevropský přízvuk, který zcela zjevně hraje

rozdílem je, že soudkyně Klára Samková byla na rozdíl od herečky Pavlína Kafkové zkušenou odbornicí v oblasti práva. Obsazení role v pořadu odborníkem není ani překvapivé, ani ojedinělé. Například v slovenském pořadu Soudní sien hrál soudce pan Jaroslav Penc, který několik let působil jako policejní vyšetřovatel. V pořadu Policajti v akci, který kriticky zmiňoval ombudsman JUDr. Křeček, se štáb zase snažil najít herce, kteří měli s prací u policie zkušenosti. Vychází to z přesvědčení produkce, že tito herci zajistí větší míru autentičnosti a přidají pořadu na atraktivitě. Situace, kde se podařilo mimořádně dobře využít skutečnosti, že herec byl právním odborníkem bylo ve filmu Obžalovaný z roku 1964. V tomto filmu, který se týkal defraudace, byl souzen ředitel podniku. Tvůrci vsadili na odborné zkušenosti a improvizaci herce, který hrál soudce. Předem neřekli, o čem soudní jednání bude, ani jak to má dopadnout, a nechali herce, aby řízení vedl jako skutečný soud.⁹⁵ Díky tomu se i ostatní herci, kteří ztvárnili advokáty tří obviněných nemohli striktně držet scénáře, čímž byla posílená volná mluva, jeden z prvků, který využívá i seriál Soudkyně Barbara k zajištění autenticity.

Existují další právnícké pořady, které už svým formátem ale nejsou Soudkyni Barbaře blízké, například Policie v akci. Do jisté míry zobrazuje tento pořad situace, které mohou předcházet samotnému soudnímu jednání. Pokud by Soudkyně Barbara získala delší vysílací čas, mohla by na začátku každého dílu být scéna podobná pořadu Policie v akci, která by mohla poučovat diváky o práci policistů. Nebo tento pořad může sloužit jako inspirace pro další díly. Lze si představit, že pokud by oba pořady byly vysílány na stejné televizní stanici, mohly by na sebe volně navazovat: sousedský spor by například nejprve řešili na místě policisté domluvou, aby se vzápětí jeden z účastníků obrátil kvůli stejnému sporu na soud.

3.6. Etické otázky pořadu Soudkyně Barbara

Ačkoliv je seriál divácky velmi úspěšný, objevují se také velmi kritická hodnocení. Nejvíce kritiky souvisí s tím, že se jedná tzv. scripted reality pořad. Dle slovníku platí, že *scripted reality pořady jsou pořady, ve kterých hrají neherci, kteří se mluví přirozeným jazykem a chovají se zdánlivě přirozeně ve scénách, které jsou předem připravené.*⁹⁶ Jedná se o jeden z podtypů reality show. Nejkontroverznější na scripted reality je, že se v

⁹⁵ Vávra, Otakar. 2008. Zlatá šedesátá. První veřejnoprávní, s.r.o., 2008.

⁹⁶ Petro, Jozef. 2014. Nová slova v angličtina III. Q-Z, anglicko český slovník. Jindřichův Hradec : HALLOENGLISH.CZ, 2014. 9788087951040.

pořadu většinou neuvádí, že by pořad byl inscenovaný a tváří se, jako kdyby byla natočena skutečnost.

Scripted reality TV formáty se v zahraničí těší velké oblibě jak u producentů, tak také u diváků, zatímco české televizní stanice je teprve začínají objevovat. Příklady pořadů scripted reality mohou být různé talk show (na televizi Barrandov jsou to například *Nebezpečné vztahy s Honzou Musilem*), pořady, které nabízejí náhledy do profesních životů (na Primě například *Policie v akci*), nebo do soukromých životů (například *Výměna manželek*) různé soutěže (*Masterchef USA*, *Hells kitchen*) nebo sociální experimenty (například na Nově vysílaná *Svatba na první pohled*). Jednotlivé reality show se odlišují tím, jak moc jsou scripted, tedy jak moc je zkreslená realita v nich zobrazená. Na jedné straně to může být pouze malé zkreslování, například úmyslné sestřihání pořadu tak, aby jedna strana vypadala o hodně lépe nebo hůře, než se projevovala ve skutečnosti a druhým extrémem jsou pak pořady, kdy skutečnosti neodpovídá vůbec nic a všechny scény jsou inscenované.

Problémem je, že lidé mají potíže rozpoznat, že se nejedná o realitu. Ve scripted reality pořadech se úmyslně využívají témata, která jsou divákům blízká (rozvody, sousedské spory a tak dále), aby tvůrci v divákovi navodili dojem, že se zobrazené příběhy takto mohly stát. Jedná se tedy o úmyslné vyvolávání dojmu, že se jedná o skutečnost, nebo že by se to takto fakticky odehrát mohlo. Případná upozornění, že tomu tak není jsou velmi málo viditelná a snadno přehlédnutelná, pokud je divák speciálně nevyhledává, nebo se úmyslně neobjevují vůbec.⁹⁷

Scripted reality pořady se vysílají obvykle v odpoledních hodinách. V tomto čase jsou jednou ze skupin diváků také dospívající. U této skupiny byly prováděny studie, které zjistily, že zejména pro dospívající je obtížné rozlišovat, co je skutečné. 22 procent osob ve věku 10 až 20 let nebylo vůbec schopno rozeznat, zda se jedná o skutečnost nebo fikci a dalších 23,3 procent si nebylo jistých. Pouze 34 procent sledujících v této věkové skupině bylo schopno s jistotou rozeznat, že se jedná o fikci.⁹⁸

⁹⁷ Duplantier, Aaron. 2016. *Authenticity and how we fake it : belief and subjectivity in reality TV, Facebook and YouTube*. Jefferson, North Carolin : McFarland & Company, Inc., Publishers, 2016. str. 27-68, ISBN: 9781476625232

⁹⁸ Götz, Hanna, a další. 2016. „Manchmal hoffe ich, dass es. [Tv diskurs. Verantwortung in audiovisuellen Medien] , dostupné z: https://fsf.de/data/hefte/ausgabe/75/goetz_etal_scripted_074_tvd75.pdf

První otázkou tedy je, zda se tvůrci při tvorbě Soudkyně Barbary chovají eticky, když sérii vydávají za skutečnost. Druhou otázkou je, zda sdělení, které seriál předává, je etické. Na jednu stranu série nenabádá k trestným činům, neglorifikuje pachatele, nepodporuje u soudce překračování zákona pro vyšší spravedlnost, jako například některé americké policejní seriály u vyobrazených policistů. Na druhou stranu v souvislosti s tím, že se prezentuje jako skutečnost, uvádí lidi v omyl. Vědci se zabývali tím, jak ovlivňuje sledování těchto pořadů vnímání lidí a zjistili například, že lidé, kteří často sledují reality TV, mají zkreslené představy o četnosti jednotlivých událostí ve skutečném životě, o četnosti negativních událostí, o podílu lidí vykonávající určité povolání (například lidé sledující lékařské pořady přeceňují podíl populace pracující ve zdravotnictví, nebo přeceňují podíl bohatých a prostitutek, které se často objevují v kriminálkách, pokud je sledují).⁹⁹ Je tedy patrné, že scripted reality pořady mají vliv na subjektivní konstrukci divákovi reality.

Nabízí se pak otázka, jestli divák, s ohledem na zjištěné skutečnosti, také tak jedná. Například zda má obavu, že ho na každém rohu může někdo přepadnou a zavraždit a přizpůsobuje tomu své chování, nebo zda se orientuje podle stereotypizace určitých skupin obyvatel, které jsou v reality TV často vyobrazené (zlí podnikatelé), případně zda se u diváků nadměrně projevuje jednobarevné vidění dobra a zla (protože ve scripted reality pořadech je vždy jednoznačně možné určit viníka, který za všechno může a je ten špatný). U těchto otázek jsou však zjištění vědců neprůkazná. Zatímco někteří tvrdí, že lidé podle pořadů i jednají, tak v jiných studiích nebyla prokázána souvislost. Je však patrné, že scripted reality má na diváky různý vliv například podle toho, jaké mají vzdělání, jak často a jak pozorně pořady sledují (věnují plnou pozornost vs. televize pouze běží při jiných činnostech) a jak moc si uvědomují, že pořad není skutečností.¹⁰⁰

To, že se Soudkyně Barbara vydává za realitu a lidé pořad jako skutečnost vnímali, si tvůrci pořadu uvědomují. Někteří tvůrci se domnívají, že pokud by se divákům na rovinu a zcela zřejmě objasnilo, že se jedná o inscenaci, tak by sledovanost byla podstatně nižší. K námitce autorky práce při rozhovoru, že už dneska přece každý ví, že se jedná o inscenaci, se tvůrce vyjádřil tak, že cituji: "*potkal spoustu lidí, kteří by se s vámi poprali,*

⁹⁹ Schenk, Michael. 2015. Faszination Scripted Reality Realitätsinszenierung und deren Rezeption durch Heranwachsende. Düsseldorf: : LfM, 2015. 978-3-940929-36-5.

¹⁰⁰ Götz, Hanna, a další. 2016. „Manchmal hoffe ich, dass es. [Tv diskurs. Verantwortung in audiovisuellen Medien] , dostupné z: https://fsf.de/data/hefte/ausgabe/75/goetz_etal_scripted_074_tvd75.pdf

že to tak není. Je to hrozné, ale je to tak". Tvůrci si tedy uvědomují, že někteří diváci mají problém rozlišit realitu od fikce, a že je seriál vědomě nechává na pochybách. Někteří tvůrci přiznávají, že citují: *"jim seriál platil složenky a bavit je"*, a že ve štábu byl skvělý kolektiv, což bylo jejich primární motivací, a že se nad etickými otázkami a dalšími dopady seriálu dále nezamýšleli. Dále byl také vyjádřen názor, že citují: *„lidé jsou různě náročni podobně jako například v literatuře, kde někteří čtou bulvár a jiní klasickou literaturu, tak i zde určitá skupina diváků tento pořad ráda konzumuje a je v pořádku pro diváky, kteří takové pořady vyžadují a chtějí konzumovat na podobné bulvární úrovni natáčet“*. Pro mnohé tvůrce byla účast v pořadu míněna též trochu jako recese¹⁰¹.

Z rozhovorů je patrné, že vzhledem k nedostatku právního vzdělání si mnozí tvůrci ani neuvědomovali, na kolik je televizní soudní jednání vzdálené od skutečnosti. Bezmezně v tomto ohledu důvěřovali právním poradkyním. Přiznávají, že soudní jednání muselo být zredukováno časově a trochu vyostřeno, nicméně nepřipouští si, že by se mohly objevovat větší chyby, neboť citují: *"poradkyně to vždy zkontrolovaly a scénáře, které byly nesmyslné vyřadily"*. Například k výše uvedenému chybnému používání některých odborných termínů se vyjádřili, že díky korekturám od právních poradkyň se chyby v terminologii neobjevují a pokud ano, tak proto, že nezkušení herci amatéři se přetekli, ale chybné termíny rozhodně nejsou v projevech soudkyně a vyobrazených právníků.

Na druhou stranu jsou si vědomi vzdělávacího charakteru pořadu. Připomínají situace, kdy jim někteří diváci děkovali za to, že na základě seriálu například sebrali odvahu se vůbec jít soudit. Naopak si nepřipouští, že by seriál mohl někoho v tomto směru poškodit. Někteří tvůrci byli obzvláště nadšení z výměny právní poradkyně, která přinesla další nápady jako například alternativní konce nebo výslechy dětí. Z jejich pohledu to umožnilo diváky ještě více poučovat.

Jediný případ, kdy někteří tvůrci připouští určitý rozpor s etikou, je u ne zcela jasného upozornění, že se jedná o fikci. Z rozhovorů vyplynulo, že tvůrci pořadu nepovažují za neetické, pokud se pořad odchýlí od skutečnosti. Spíše je to podle nich nevyhnutelné při uměleckém zpracování. Za trochu problematické považují pouze to, že nikde není zdůrazněno, jak moc se pořad odchyluje od skutečnosti, nicméně to považují za nezbytné zlo, aby měl pořad dostatečnou sledovanost. Sami obsah pořadu obhajují tak, že se u

¹⁰¹ K otázkám etiky a osobní motivace při účasti v pořadu se tvůrci vyjadřovali pouze pod podmínkou anonymity.

reálných judikátů inspirovali (i kdyby to byly například zahraniční nebo zastaralé případy) a také tím, že díky tomu je větší sledovanost, a tak se daří poučit o soudech víc lidí. Takže je to v podstatě pro vlastní dobro diváků. Někteří tvůrci se domnívají, že citují: *"tento žánr žije z toho, že jsou konflikty a drama inscenovány jako ve filmech. Pro diváka je druhořadé, že jestli zobrazené konflikty jsou autentické. Mnohem důležitější je pro něj, že vyobrazení je poutavé a uvěřitelné. Vymyšlené příběhy prostě mají tu výhodu, že jsou poutavější a nabitější na konflikty."* Nedomnívají se, že by pořad chybně diváky poučoval o důležitých právních skutečnostech, ani že by znevažoval právníky, soudce a soudy obecně.

Nejasné poučení o tom, že se jedná pouze o fikci má nezanedbatelný vliv také na neherce, kteří v pořadu vystupují. Díky tomu, že si diváci myslí, že se ve skutečnosti chovali tak, jak vyobrazeno v televizi, mají někteří diváci tendenci neherce za vyobrazené jednání soudit. Výjimkou nejsou ani případy, kdy diváci neherce oslovovali na ulici, nebo na ně pokřikovali, případně jim jednání vyobrazené v televizi vyčítali.

Poradkyně pořadu Soudkyně Barbara tak přísně chrání svoji identitu, že nebylo možné je vypátrat. Podařilo se mi z různých rozhovorů zjistit, že se jednalo o dvě ženy s právním vzděláním: jedna údajně v advokátka v důchodovém věku a druhá údajně soudní čekatelka. Vzhledem k pověsti pořadu jako brakového díla, bulváru, nebo i vzhledem k jeho kritice ze strany právnické veřejnosti, je jejich snaha o ochranu identity pochopitelná. Přestože není možné přesně říct, kdo za dílem stojí, je možné jejich práci zhodnotit, a to jednak díky výslednému pořadu a jednak díky tomu, že autorka práce má k dispozici několik schválených scénářů, ze kterých je zřejmé, co poradkyně odsouhlasily.

Tito konzultanti nechtějí, aby se jejich jméno v souvislosti s pořadem objevovalo a s účastí na něm souhlasili pouze s podmínkou absolutní anonymity. Uvedení jména by sice mohlo udělat reklamu „zadarmo“ a přivést tak k advokátovi nové klienty. Na druhou stranu tím, že se herci v rámci improvizace často odklonili od původního schváleného scénáře mohl vést k pochybnostem o schopnostech právního konzultanta. Navíc například u soudce by to mohlo být v rozporu s etickými pravidly a vzbuzovat pochyby o jeho nestrannosti. Televize, i přes opakované prosby, nedala pro účely této diplomové práce kontakt na žádného z právních konzultantů Soudkyně Barbary a veškeré informace k nim jsou zprostředkované od ostatních účastníků pořadu.

Televizní jednání není přesnou kopií skutečného jednání. Velký vliv na to, která část skutečnosti se do televizního pořadu dostane, a která část skutečnosti bude upravena nebo vynechána mají právní konzultanti. Pokud by právní konzultanti trvali na přesném odrazu reality, nebylo by možné seriál natočit. Konzultanti se změnili během natáčení Soudkyně Barbary a každý z nich, kladl důraz na jiný aspekt soudního jednání, což opět vedlo k posunům, které jsou patrné také pro laického diváka. Příkladem změny, která je jasně viditelná, je v oslovení účastníků, které ve starších dílech bylo zastaralé navrhovatel a odpůrce, a které se v novějších dílech změnilo na žalobce a žalovaný.

Poradenství u filmů a seriálů je víceoborová disciplína. Na jednu stranu je potřeba se velmi dobře vyznat v platném právu a mít bohaté zkušenosti ve skutečném životě s vyobrazenými scénami. Zároveň je potřeba se také vyznat v seriálové tvorbě. Právní poradci musí chápat, proč se některé prvky v seriálu ukazují a jaký je jejich význam. Cílem právních poradců je najít kompromis mezi tím, jak je to ve skutečnosti a tím, jak nepoškodit sledovanost. Každý poradce si sám pro sebe musí rozhodnout, jestli je možné určitě právní skutečnosti vynechat nebo poupravit v zájmu lepšího působení výsledného díla na diváka, a které prvky soudního procesu není možné opomenout. Najít perfektní rovnováhu vyžaduje určitou míru zkušeností, kterou je v českých podmínkách těžké získat. Z rozhovorů vyplynulo, že ani jedna právní poradkyně neměla s filmařskou prací předchozí zkušenosti.

Z vyjádření mluvčí České advokátní komory, JUDr. Ivy Chaloupkové je patrné, jak se České advokátní komora staví k účinkování advokátů v takovýchto pořadech. Připomenula případ, kdy cituji: *"jedna nejmenovaná a poměrně známá pražská advokátka v pořadu účinkovala v roli soudkyně. Ač byla proti jejímu účinkování vznesena stížnost České advokátní komoře, tato nebyla nezávislým kontrolním orgánem vyhodnocena jako důvodná. Svým účinkováním advokátka nijak advokacii nedehonestovala a její argumenty byly shledány oprávněnými - byť šlo jistě o velmi svérázný způsob, pak to přece jen byl způsob, jak přispívat i tímto směrem ke zvýšení právního povědomí české společnosti, zejména té části, která takové pořady sleduje (většinou je to populace zcela právně nevědomá)"*¹⁰², O tom, jestli by se účast advokátů v takovýchto pořadech posuzovala vždy jako v souladu s profesní etikou řekla, že cituji: *"pokud by výsledným dílem nebyla dehonestace advokacie a „totální úlet“ a pochybení advokáta, domnívám se, že by to bylo*

¹⁰² Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

*jen na uvážení advokáta a nešlo by to hodnotit jako rozpor s profesní etikou. Zcela relevantní názor na takovou věc mohou dát ale jen kontrolní a kárné orgány ČAK."*¹⁰³

Mluvčí České advokátní komory dále nevyklučuje, že by se členové komory mohli na tvorbě obdobného seriálu v budoucnu podílet, pokud by o to byli producenty požádáni. Dle mluvčí paní Chaloupkové mají tyto seriály vliv cituji: "*spíše negativní v tom smyslu, že některé klienty mohou ještě více mást tím, jak se třeba zcela nevhodně chovat v soudních síních, jaké chování očekávat od advokátů*"¹⁰⁴ a "*u části oné méně vědomé či zcela právně nevědomé společnosti asi ano a možná přispěje k ještě většímu zkreslení o tomto povolání, které se naprosto převážně odehrává ze své podstaty mimo soudní síň*"¹⁰⁵. Výhodu seriálu spatřuje v tom, že možná cituji: "*přispěje alespoň k uvědomění si, že když má člověk právní problém, měl by se obrátit na profesionála – advokáta. Kdyby i jen toto v té části populace zůstalo, byl by to mírně kladný vliv*"¹⁰⁶

Doplnila, že cituji: "*pokud bychom jako Česká advokátní komora (ČAK) mohli být odbornými poradci s hlasem, který tvůrci opravdu a skutečně vyslyší a mohli tak mít vliv na odstraňování největších „pitomosti“ autorů, které někdy ani zdaleka v případech točení děl z advokacie neodpovídají realitě, minimálně bychom to zvažovali. Mohu si snad dovolit i spekulovat, že pokud by se jednalo o nabídku veřejnoprávní televize, zvažovali bychom ji velmi poctivě a vážně, protože i advokátní stav spravován Českou advokátní komorou, která je součástí veřejné správy, a tak posílit právní vědomí občanů prostřednictvím České televize vítáme, i když výsledné dílo nebude třeba až tak realistické...*"¹⁰⁷

Zástupci ostatních profesních komor se bohužel nevyjádřili. Zda by účinkování v takovýchto pořadech bylo v souladu se stavovskými předpisy je nejasná otázka. Samotné předpisy se účastí v televizních pořadech nezabývají a pokud ano, zpravodajstvím, nikoliv zábavnými pořady. Zároveň ještě neexistuje dost případů, ze kterých by se dalo dovodit, co je ještě v pořádku a co už ne. Soudce Ivan Elišer po svém účinkování v pořadu Nebezpečné vztahy uvedl, že soudci si mohou přivydělávat uměleckou činností, podle prezidentky soudcovské unie je však účinkování soudců v pořadech tohoto typu

¹⁰³ Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

¹⁰⁴ Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

¹⁰⁵ Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

¹⁰⁶ Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

¹⁰⁷ Chaloupková, Iva, mluvčí České advokátní komory, [emailová korespondence]. Praha, 27.4.2021

nevhodné. Právní poradkyně seriálu, která v době poradenství byla soudní čekatelkou po poradě sice dostala souhlas poradenství vykonávat, nicméně jí bylo doporučeno, aby po jmenování svého působení v pořadu zanechala.

Z hlediska etického kodexu¹⁰⁸ se soudci mohou při účasti v pořadu dostat do rozporu s uvedenými částmi etického kodexu soudce, citují: *"III.6 Soudce se při výkonu funkce i v osobním životě vyvaruje nevhodného vystupování, projevů nebo konání, včetně takového, které objektivně vzbuzuje dojem nevhodnosti."* Dále platí, že soudce se může v profesním i osobním životě účastnit takových činností, které nenarušují důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.

Dle prezidentky soudcovské unie Mgr. Daniela Zemanové je zejména posuzování „ohrožení důvěry“ velmi subjektivní. Paní prezidentka se táže, citují: *"Umění náležitosti volnosti myšlenek, nedodržování norem, překračování mezí – v jaké míře se může soudce, jehož veřejnost chce vnímat převážně jako konzervativní osobu, při své tvorbě odvolávat na tyto atributy umělecké činnosti?"* A dále konstatuje, citují: *"Je důležité učinit tyto okruhy problémů trvalou součástí veřejné diskuse, popisovat situace, kdy činnost soudce vykonávaná mimo jeho funkci teoreticky může vzbudit pochybnosti ohledně jeho důstojnosti či důvěry v nezávislost a nestrannost soudnictví. A zejména – nezaújmát snadné a zjednodušující postoje."*¹⁰⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že skutečnost, jestli se soudci mohou účastnit tvorby televizních pořadů, závisí na mnoha okolnostech. Jak ukázal případ pořadu Soudkyně Barbara, změna právní poradkyně vedla k pozvednutí úrovně pořadu a opravě mnoha chyb (např. změna oslovení navrhovatel odpůrce). Kdyby vznikl zcela nový projekt se zapojením skutečných advokátů a soudců, jeho faktická přesnost a serióznost by pravděpodobně byla vyšší. Díky tomu by potom odpadly pochybnosti o tom, zda je působení v pořadu v souladu s etickými předpisy.

¹⁰⁸ Angyalossy, Havelec a kol., 2020. Etický kodex. místo neznámé : Soudcovská unie, červen 2020.

¹⁰⁹ Zemanová Daniela, Co vše může narušit důstojnost soudcovské funkce a ohrozit důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví? březen 2015, digitálně : www.epravo.cz, 2015.
<https://www.epravo.cz/top/aktualne/co-vse-muze-narusit-dustojnost-soudcovske-funkce-a-ohrozit-duveru-v-nezavislost-a-nestrannost-soudnictvi-98041.html>.

4. Doporučení pro budoucí pořady

Při porovnání českých a zahraničních televizních programů je zřejmé, že scripted reality pořady jsou v Česku zastoupeny v mnohem menším měřítku oproti jiným pořadům než například v německé televizi. V Čechách tvůrci teprve objevují výhody scripted reality, kterými jsou především levná produkce a vysoká sledovanost. Z televizního programu je dále patrné, že se v Čechách scripted reality pořady čím dál více produkují a obsazují i nejprémiovější vysílací časy.

Právní tematika je pro scripted reality pořady nekonečným zdrojem inspirace a je nevyhnutelné, že se do budoucna bude víc a víc takových pořadů objevovat. Zdaleka nemusí jít pouze o pořady z prostředí soudní síně. Na Primě se již objevil pořad s policejní tematikou, lze si však představit i pořady zobrazující například každodenní práci exekutorů. Zdrojem inspirace by se také mohla stát práce advokátů, více ve stylu fiktivního pořadu Kravaťáků, tedy zobrazující tvorbu smluv a dojednávání určitých obchodních dohod. I téma odnětí svobody a výkon trestu by mohl být námětem pro další scripted reality tvorbu. Mohlo by vzniknout dílo podobné pořadu vysílanému na České televizi: S mámou v base. V zahraničí existují také pořady ukazující detailnější práci policejních komisařů, a to nejen v podobě klasických kriminálek, ale i v podobě scripted reality pořadu, tedy ve verzi, kdy se pořad tváří jako kdyby kamera při práci doprovázela skutečné komisaře.

Jak z předchozích kapitol vyplývá, je pro úspěch pořadu nezbytná úzká spolupráce filmařů a právních odborníků. Jedině talentovaní filmaři dokáží vytvořit úspěšný seriál s velkou sledovaností. A díky jejich spolupráci s právními odborníky lze zajistit také to, aby nedošlo k chybnému poučování diváků a tím k jejich zkreslenému vnímání právního světa. V krajním případě až k poškozování právních odborníků, tím že by si veřejnost o práci jejich práci udělala špatný obraz, nebo k poškozování diváků tím, že by si z pořadů odnášeli špatné právní rady.

Ze získávání dat k této diplomové práci, i přes výše uvedené, vyplynula obrovská neochota advokátů, soudních čekatelů a dalších vystudovaných právníků se pořadem seriózně zabývat. Mnozí mají tendenci význam pořadu i jeho celkový vliv na společnost podceňovat. Z rozhovorů vyplynulo, že mají zkreslené představy o sledovanosti. Mnozí se domnívají, že pro diváky je zcela jasně patrné, že se jedná pouze o fikci, že by si nikdy

z pořadu nikdo žádnou právní radu nevzal a pochybují o tom, že by tento pořad, někdo někdy pořádně sledoval. Všechny tyto domněnky se v práci podařilo vyvrátit.

Ze zjištěného vyplývá, že by lepší přístup a vyšší ochota právních odborníků podílet se na těchto pořadech měla prospěch nejenom pro diváky pořadů, ale například i pro advokáty a soudce samotné. Jak doporučuje i JUDr. Křeček jednotlivé profese by neměly jednat pouze pasivně, ale měly by se aktivně podílet na tvorbě těchto pořadů a zasazovat se o to, aby pořady byly, pokud možno co nejvíce podobné skutečnosti, nebo alespoň nepoškozovaly dobré jméno a vnímání daných profesí ve společnosti. Není tedy dostačující vydat stanovisko k pořadu na vlastních stránkách¹¹⁰ o tom, že pořad v žádném případě neodpovídá skutečnosti jako se policejní prezidium vyjádřilo o pořadu Policajti v akci. Je otázkou, ke kolika divákům pořadu se tento článek dostal a jestli měli skutečně možnost si díky němu opravit získané dojmy o práci policie. V článku je sice jasně zdůrazněno, že se od seriálu distancují, nicméně neuvádějí, co konkrétně je špatně a už vůbec ne, jak to tedy ve skutečnosti je. Takové vyjádření lze považovat s ohledem na význam televize za absolutně nedostatečné.

Stejně tak není dostačující poskytnou filmařům poradenství až na jejich žádost. Jednotlivé profese a jejich představitelé by měli dát jasně najevo, že v případě, že se o nich bude točit jakýkoliv pořad, mají zájem se na jeho tvorbě aktivně podílet již od úplného začátku a navržené scénáře konzultovat. Tvorba podobných pořadů je s ohledem na vývoj aktuálních seriálových trendů nevyhnutelná. S vědomím, jaký vliv tyto pořady mají na širokou veřejnost by bylo nejlepší, kdyby profesní komory samy komunikovaly s televizemi ohledně připravovaných pořadů a případně samy přišly s návrhy, jaké pořady by se mohly točit a jak by jejich profese mohla být vyobrazena.

V případě, že by pak došlo na samotné natáčení takového pořadu, měli by odborníci ke konzultacím přistupovat zodpovědně a nezlehčovat scénáře. Vzhledem k přelétavosti diváků nelze nikdy předem přesně říct, jakou bude mít pořad v budoucnu sledovanost a jak bude divák pořad vnímat. Právní poradci, ať už jakéhokoliv právního odvětví, by si měli uvědomit klíčová zjištění z této diplomové práce a při právním poradenství je brát v potaz v kontextu doporučení profesní komory, zahraničních expertů apod. .

¹¹⁰ Žárská, pplk. JUDr. Lucie. 2019. Stanovisko k pořadu „Policie v akci“. Policie ČR. [Online] 30. leden 2019. [Citace: 2021. 2 21.] <https://www.policie.cz/clanek/stanovisko-k-poradu-policie-v-akci.aspx>.

Prvním z nich je, že primárním cílem pořadů jsou diváci. Kdyby pořad nikoho nezajímal a nikdo by ho nesledoval, nikoho by nepoučil a nemělo by smysl ho natáčet. Je potřeba si uvědomit, že většina diváků nemá dostatečné právní povědomí, ale přesto musí danému pořadu porozumět. Pořad tedy nemůže být příliš komplikovaný a výhradně odborný. Pokud by zobrazoval složitější právní záležitosti, je potřeba je nějakým vhodným a laicky srozumitelným způsobem vysvětlit. Tvůrci Soudkyně Barbary se rozhodli, že mnoho skutečností bude divákům vysvětlovat právě samotná soudkyně, čímž však porušuje svoji povinnost nepoučovat o hmotném právu. Pokud by to pro právního poradce byl nepřekonatelný nesoulad se skutečností, musel by spolu s tvůrci přijít na to, jak jinak divákům některé věci osvětlit. S ohledem na diváky je tedy potřeba pečlivě volit, co bude vyobrazeno a jak.

Druhým klíčovým zjištěním je, že pro pořady je důležitější, že působí věrohodně a poutavě a nikoliv, že jsou přesným odrazem skutečnosti. Poradce z řad právních profesionálů by si měl uvědomit, že k zajištění nezbytné míry poutavosti je potřeba zakomponovat dostatek emocí. Pokud by právní poradce odmítal, aby emoce projevoval například soudce, kterému je to z titulu jeho pozice zapovězeno, tak se s tvůrci seriálu musí domluvit, kdo jiný by emoce projevovat mohl a v jakých situacích. Musí však pochopit, že bez emocí není možné úspěšný seriál natočit.

Nejenom, že pro tvůrce pořadu není nejdůležitější, aby byl seriál věrnou kopií skutečnosti, ono to není ani možné. Zodpovědný právní poradce by se měl ale v základech snažit zorientovat v tom, jaké možnosti mají producenti, když chtějí prezentovat určité skutečnosti, jak je natočit a jaké mají k dispozici způsoby práce s kamerou, střihy, vykreslení postav a další. To vše má vliv na celkový dojem z pořadu pro diváka. Také by si měl uvědomit, že pořad je časově limitovaný, a že všechno nelze z časových důvodů zobrazit. S ohledem na tyto znalosti by si měl každý poradce sám definovat, co je na jeho profesi opravdu důležité a co by se v zájmu možného natočení a zajištění sledovanosti mohlo zkreslit.

Pro každého poradce mohou mít různé aspekty jeho profese různě velkou prioritu. Pro některé právníky může být nejdůležitější hmotněprávní poučení, aby divákům co nejvíce poradil, jak mohou řešit své problémy, pro jiného by naopak mohly být důležitější procesní aspekty, protože chce, aby jeho klienti lépe pochopili, proč u soudu dělá určité věci a aby své klienty nemusel o určitých procesních postupech tolik poučovat. S ohledem

na své priority a s ohledem na to, že pořad nebude zcela doslovně kopírovat skutečnost, by měl k právnímu poradenství také tak přistupovat.

Posledním klíčovým zjištěním je, že pro udržení diváků je potřeba zachovat kontinuitu a stálost vyobrazení určitých skutečností, případně s vývojem postupovat pomalu a opatrně. Pokud by se náhle změnily poradcovy priority, ohledně toho, co chce vyobrazit, případně by nastoupil do již rozběhnutého projektu, musí zohlednit schopnost a ochotu diváků se přizpůsobit. Příliš velké změny jsou naprosto vyloučené. Pokud by byly nezbytné, například z důvodu větší změny v legislativě, přistupuje se spíše k vytvoření zcela nového pořadu. Poradce nemůže realizovat ani příliš mnoho malých změn najednou. Je potřeba vnímat, jakou představu si divák už udělal a jaký má dojem ze seriálu. Skokové změny v pořadech totiž vedou ke zmatení diváků a k jejich odlivu, čemuž se tvůrci většinou snaží zabránit.

Díky tomu, že poradce bude ke svému fungování v pořadu přistupovat zodpovědně, bude vědět, co může měnit, co může požadovat po tvůrcích a co se naopak z technických důvodů nebo kvůli sledovanosti změnit nedá. Tam, kde bude vědět, že změny udělat lze, by měl být nekompromisní. Právní poradkyně Soudkyně Barbary nechaly projít například celou řadu chybných termínů. Termíny použité v seriálu nebyly o nic méně nebo více pro diváky srozumitelné, než by bývaly byly ty správné. Mnoho chyb vzniklo díky nepřesným překladům scénářů ze slovenštiny. Takovýchto chyb je škoda a právní poradci by je neměli nechat projít.

Závěr

Ačkoliv bývá pořad soudkyně Barbara právními odborníky podceňován a často i zesměšňován, což se potvrdilo i při sběru informací k této práci, má nepochybně vliv na českou veřejnost. Na jednu stranu Soudkyně Barbara dokázala, jak úspěšné mohou být i u nás pořady typu scripted reality a zároveň spustila vlnu napodobování a inspirace, která jistě ještě neskončila. Současně utváří povědomí diváků o soudním prostředí a některé diváky poučila nebo motivovala k určitým právním jednáním.

Na tvorbě pořadu Soudkyně Barbara se podíleli lidé, kteří jsou skuteční seriáloví odborníci: od herců, kteří působí v mnoha dalších pořadech a známých divadlech, až po renomované režiséry, scénáristy a kameramany. I díky nadprůměrnému filmařskému zpracování se Soudkyně Barbara i nadále těší tak velké sledovanosti.

Z rozhovorů s jednotlivými tvůrci je patrné, že oni si, na rozdíl právníků, velký vliv a edukační potenciál pořadu uvědomují. Z nedostatku právních znalostí tvůrců a nedostatečné podpory právních odborníků se však v seriálu vyskytují nepřesnosti, které mohou být pro diváky zavádějící a silně zkreslovat jejich představy o soudním prostředí a fungování soudů obecně. Ačkoliv je pro tvůrce sledovanost naprosto klíčová, stejně tak je těší, pokud jejich tvorba má celospolečenský přesah a může někomu pomoci. Vzhledem k jejich neznalosti práva se na práci právních poradců v mnohém spoléhali a z etického hlediska měli čisté svědomí, jelikož se maximálně snažili právním poradkyním svoji tvorbu přizpůsobit.

Z rozhovorů vyplynulo, že pokud by právní odborníci byli ochotnější úžeji spolupracovat s tvůrci obdobných pořadů, mohlo by to vést k celkovému zvýšení reálnosti zobrazených skutečností a také by mohla být zvýšena edukativnost pořadu. Současný velmi negativní přístup právních odborníků by se při oboustranném zájmu mohl transformovat na oboustrannou spolupráci, která by prospěla jak tvůrcům seriálu, kteří by díky novým podnětům mohli získat inspiraci pro další tvorbu, tak i právníckým profesím, které by měly lepší kontrolu nad tím, jaké dojmy o jejich práci široká veřejnost získává a jak jsou vnímány. V současném světě už nestačí se od podobných pořadů distancovat, ale naopak je potřeba aktivně působit na to, co a jak je vyobrazeno.

V práci se podařilo identifikovat, co dělá Soudkyni Barbaru tak úspěšným seriálem. Diplomová práce zdůrazňuje, jaký vliv na úspěch pořadu mají emoce a další prvky stylizace, a naopak vysvětluje proč pro diváky není důležité, že se vyobrazené skutečnosti

neshodují s každodenní realitou. Jakýkoliv právní odborník, který by se chtěl do budoucna věnovat poradní činnosti při seriálové tvorbě, by díky práci získal základní představu o tom, jaké prvky jsou při tom klíčové a lépe by rozuměl tomu, jak každodenní právní život prezentovat pro televizní vysílání. Pochopil by, že je někdy potřeba dělat kompromisy v zájmu sledovanosti a technických možností. Věděl by, na kterých aspektech je vhodné trvat (například na správné terminologii). A co se naopak musí a může zkreslit.

V budoucnu by bylo zajímavé zkoumat, zda a jak se pořady s právní tematikou budou proměňovat a kam se od Soudkyně Barbary budou posouvat. Dále by stálo za to zabývat se tím, zda a jak se bude proměňovat přístup právních odborníků k těmto pořadům. S nástupem nové generace by dále bylo zajímavé podrobit zkoumání také pořady z různých streamovacích služeb nebo Youtube kanálů, které mají čím dál větší sledovanost.

Zdroje

Angyalossy, Havelec a kol., a. červen 2020. *Etický kodex*. místo neznámé : Soudcovská unie, červen 2020.

anonymní. 2015. emimino.cz. *Diskuze Tv pořad Soudkyně Barbara*. [Online] 27. květen 2015. [Citace: 2021. březen 10.] <https://www.emimino.cz/diskuse/tv-porad-soudkyne-barbara-227662/>.

Asimow, Micheal a Mader, Shannon. 2013. *Law and Popular Culture: A Course Book*. 2nd. New York : Peter Lang Publishing Inc., 2013. 978-1433113246.

Aslama, Minna a Pantti, Mervi. 2006. Talking alone: Reality TV, emotions and authenticity. *European journal of cultural studies*. 2, 2006, Sv. 9, 167-184.

Bachem, Christian. 1995. *Fernsehen in den USA -Neuere Entwicklungen von Fernsehmarkt und Fernsehwerbung*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1995. 9783531127392.

Barrandov Televizní Studio, a.s. 2015. Novinky. *TV Barrandov*. [Online] 3. srpen 2015. [Citace: 21. únor 2021.] https://www.barrandov.tv/rubriky/novinky/tv-barrandov-kino-barrandov-a-barrandov-plus-lamou-rekordy-sledovanosti_1426.html.

Boyd, Andrew. 2001. *Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News (Media Manuals)*. Boston : Focal Press, 2001. 978-0750617604.

Brettel, Hauke, Rienhoff, Jannik a Rau, Matthias. 2016. *Strafrecht in Film und Fernsehen*. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2016. 9783658124922.

Butler, Jeremy G. 2012. *Television : critical methods and applications*. New York : Routledge, 2012. 9781136925825.

Clooney, Nick. 2002. *The Movies that Changed Us, Reflections on the Screen*. New York : Atria Books, 2002. 9780743410434.

Zemanová Daniela, Co vše může narušit důstojnost soudcovské funkce a ohrozit důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví? 2015. březen 2015, digitálně : www.epravo.cz, 2015. <https://www.epravo.cz/top/aktualne/co-vse-muze-narusit-dustojnost-soudcovske-funkce-a-ohrozit-duveru-v-nezavislost-a-nestrannost-soudnictvi-98041.html>.

Dellwing, Michael. 2017. *Kult(ur)serien: Produktion, Inhalt und Publikum im looking-glass television*. Wiesbaden : Springer Fachmedien Wiesbaden, 2017. 978-3-658-13184-5.

Dočekalová, Markéta. 2009. *Tvůrčí psaní 3*. Praha : Grada Publishing a.s., 2009. 9788024791128.

Duncan, Stephen. 2020. *A guide to screenwriting success: writing for film, television, and digital streamin*. Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2020. 9781538128930.

Duplantier, Aaron. 2016. *Authenticity and how we fake it : belief and subjectivity in reality TV, Facebook and YouTube*. Jefferson, North Carolin : McFarland & Company, Inc., Publishers, 2016. 9781476625232.

Felix, Rebecca. 2020. *Judge Judy*. Minneapolis, Minnesota : Checkerboard Library, an imprint of Abdo Publishing, 2020. 9781532173837.

- Fink, Edward J. 2014.** *Dramatic Story Structure : a Primer for Screenwriters*. New York : Routledge, 2014. 9781135081225.
- Galtung, J. a Ruge, M. 1965.** The Structure of Foreign News. . *Journal of Peace Research*. 2, 1965.
- Giannetti, Louis D. 2011.** *Understanding movies*. Boston : Allyn & Bacon, 2011. 9780205737543.
- Gölz, Hanna, a další. 2016.** „*Manchmal hoffe ich, dass es*. [Tv diskurs. Verantwortung in audiovisuellen Medien] místo neznámé : https://fsf.de/data/hefte/ausgabe/75/goetz_etal_scripted_074_tvd75.pdf, 2016. 1/2016 (Vydání 75).
- ISSA CZECH. 2020.** Můj TV program. <https://mujtvprogram.cz/>. [Online] ISSA CZECH, 14. duben 2020. [Citace: 2021. květen 1.] https://mujtvprogram.cz/#page_TvProgramTimeLine.
- Januš, Jan. 2016.** SOUDIT SE BEZ ADVOKÁTA JE RISKANTNÍ. *cak.cz*. [Online] 18. leden 2016. [Citace: 28. únor 2021.] <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15460>.
- Kancelář veřejného ochránce práv. 2021.** Tisková zpráva. *ochrance.cz*. [Online] 3. únor 2021. [Citace: 21. únor 2021.] <https://www.ochrance.cz/aktualne/tv-porad-o-skutecne-praci-policie-by-nemel-ukazovat-policiisty-porusujici-zakony/#>.
- Kandová, Katarína. 2017.** POJEM PRAVDY (NEJEN) V TRESTNÍM ŘÍZENÍ A A NĚKTERÉ SOUVISEJÍCÍ INSTITUTY. *PRÁVNÍK*. 10, 2017, 842–857.
- Kocka, Lubomir. 2019.** *Directing the narrative and shot design : the art and craft of directing*. Wilmington : Vernon Press, 2019. 9781622735228.
- Korda, Jakub. 2014.** *Úvod do studia televize 1*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 978-80-244-4212-9.
- Kühne, Rinaldo. 2012.** Media-Induced Affects and Opinion Formation: How Related. *LIVING REVIEWS IN DEMOCRACY*. 2012, Sv. duben.
- Loevinger, Lee. 1969.** THE AMBIGUOUS MIRROR: The Reflective-Projective Theory of Broadcasting and Mass Communications. *ETC: A Review of General Semantics*. 1969, Sv. 26, 3.
- Luxová a Lucie. 2015.** Hlavní zásady dokazování v trestním řízení. *epravo.cz*. [Online] 11. únor 2015. [Citace: 23. únor 2021.] <https://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-rizeni-95913.html>. 95913.
- Machura, Stefan a Ulbrich, Stefan. 2002.** *Recht im Film* . Bochum : Ruhr-Universität Bochum, Lehrstuhl für Rechtssoziologie und Rechtsphilosophie, 2002. 978-3789079627.
- Miles, Herbert J. 2013.** *Movies and Morals*. Londýn : Literary Licensing, LLC, 2013. 9781494011079.
- Ministerstvo spravedlnosti. 2020.** České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. *justice.cz*. [Online] 2020. [Citace: 2021. duben 23.] https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc.

Ministerstvo vnitra České republiky. 2020. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019. *(ve srovnání s rokem 2018)*. [Online] 2020. [Citace: 2021. únor 21.]

file:///d0zde.hornbach.int/DFS_CSC/ZCZ/Redirected%20Folders/u00834199/Downloads/Zprava_o_VBaVP_2019_verze_2.5_prijate-rev-VVB-1.pdf.

Monaco, James. 2000. *How to read a film : the world of movies, media, and multimedia : language, history, theory*. New York : Oxford University Press, 2000. 978-0195038699.

Ndalianis, Angela. 2005. *Television and the Neo-Baroque*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2005.

Nielsen. září 2014. *Shifts in viewing: cross platform report*. místo neznámé : The Nielsen company, září 2014. 13/7429.

Nonprofit advocacy organization Color of Change. 2020. Report Normalising injustice: The dangerous misrepresentations that define television scripted crime genre. <https://hollywood.colorofchange.org/>. [Online] 1. únor 2020. [Citace: 22. únor 2021.] https://hollywood.colorofchange.org/wp-content/uploads/2020/02/Normalizing-Injustice_Complete-Report-2.pdf?bcsi_scan_e7fa27cfadaee04f=0&bcsi_scan_filename=Normalizing-Injustice_Complete-Report-2.pdf.

Ohiagu, Obiageli a Okorie, Victor. 2014. OCIAL MEDIA: SHAPING AND TRANSMITTING POPULAR CULTURE. *Covenant Journal of Communication*. 2. 2014, Sv. 2, 1.

Pečenka, scénář Šimon. (2018/221). *Soudkyně Barbara - Vánoční skřítek*. Televize Barrandov, (2018/221).

Pečenka, Šimon. 2021. *Rozhovor se scénáristou Soudkyně Barbara*. Praha, 4. únor 2021.

Petro, Jozef. 2014. *Nová slova v angličtina III. Q-Z, anglicko český slovník*. Jindřichův Hradec : HALLOENGLISH.CZ, 2014. 9788087951040.

Ryan, Charlotte. 1991. *Prime time activism : media strategies for grassroots organizing*. Boston : South End Press, 1991. 0-89608-402-7.

Shaw, Austin a Shaw, Danielle. 2020. *Design for motion : fundamentals and techniques of motion design*. New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. 9780429841217.

Schenk, Michael. 2015. *Faszination Scripted Reality Realitätsinszenierung und deren Rezeption durch Heranwachsende*. Düsseldorf: : LfM, 2015. 978-3-940929-36-5.

Slavník, Mgr. Lukáš. 2020. ROZVOD MANŽELSTVÍ | 2. DÍL – ROZVOD SPORNÝ A NESPORNÝ. <https://www.janousekadvokat.cz/>. [Online] 22. prosinec 2020. [Citace: 2021. únor 21.] <https://www.janousekadvokat.cz/rozvod-manzelstvi-2-dil-rozvod-sporny-a-nesporny/>.

Snyder, Blake, Hanahan, Sheila a Winter, Kerstin. 2015. *Rette die Katze! Das ultimative Buch übers Drehbuchschreiben*. Berlin : Autorenhaus, 2015. 9783866711280.

Spirit, Michal. 2014. *Úvod do studia práva*. Praha : Grada Publishing a.s., 2014. 9788024793511.

Vávra, Otakar. 2008. *Zlatá šedesáta*. První veřejnoprávní, s.r.o., 2008.

Ward, Peter. 1997. *Multi-camera camerawork*. Oxford Boston : Focal Press, 1997.
9780240514628.

Žárská, pplk. JUDr. Lucie. 2019. Stanovisko k pořadu „Policie v akci“. *Policie ČR*. [Online] 30. leden 2019. [Citace: 2021. 2 21.] <https://www.policie.cz/clanek/stanovisko-k-poradu-policie-v-akci.aspx>.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá zobrazením práva a právníků v české seriálové tvorbě na příkladu série Soudkyně Barbara. Zjišťuje, jaké prostředky tvůrci pořadu používají k zachycení soudního prostředí a jaký dojem o soudním prostředí diváci získávají. Dále se zabývá tím, jak reálné je vyobrazení soudního prostředí v seriálu, a zjišťuje, zda má pořad edukativní potenciál. V další části se hledá odpověď na otázku, nakolik je pro skutečné soudce a advokáty z etického hlediska přípustné se na tvorbě těchto pořadů podílet, upozorňuje na složitosti odborného poradenství u televizní tvorby a dává budoucím právním poradcům doporučení, jak v případě účasti na pořadu postupovat.

Klíčová slova

Zobrazení, právo, televize, soudní jednání, seriály, Soudkyně Barbara

Resume

This diploma thesis deals with the depiction of law and lawyers in Czech serial production on the example of the TV show Judge Barbara. Its analysis means the creators use to capture the judicial environment and the impressions of the judicial environment viewers get from the show. It also compares this depiction with reality and evaluates the educational potential of the show. The second part seeks to answer the question of whether it is ethically permissible for real judges and lawyers to participate in the production of these programs, draws attention to the complexities of professional advice on television production and gives future legal advisers recommendations how to proceed when asked to participate in such project.

Key words

Portrayal, law, television, court proceedings, TV shows, Judge Barbara